

Хмельницький національний університет
Факультет економіки і управління
Кафедра фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Управління джерелами фінансування відтворення основних фондів на прикладі
ХКП «Електротранс», м. Хмельницький

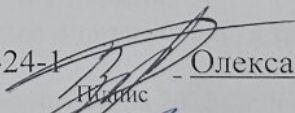
Рівень вищої освіти магістр

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»

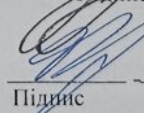
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Освітня програма Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок

Шифр КвРФБС.024283.01.04.00

Виконав здобувач II курсу, група ФБСм-24-1 Олександр ВІНЯРСЬКИЙ

Керівник: канд. екон. наук, доцент

Підпис

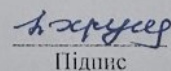
Олександр ФРАДИНСЬКИЙ

Нормоконтролер

Підпис

Анна ДОВЕНКО

До захисту допускаю:
Завідувач кафедри фінансів
банківської справи, страхування та
фондового ринку

 Ніла ХРУЩ
Підпис

17 12 2025 р.

Хмельницький 2025

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки і управління

Кафедра фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку

Рівень вищої освіти магістр

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»

Шифр і назва галузі знань

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Код і найменування

Освітня програма «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Найменування

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри ФБСС

Міла Хрущ
«01» 09 2025 р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Вінярського Олександра Миколайовича

Прізвище, ім'я, по батькові здобувача

1. Тема кваліфікаційної роботи: Управління джерелами фінансування відтворення основних фондів на прикладі ХКП «Електротранс», м. Хмельницький
керівник проекту (роботи) Олександр ФРАДИНСЬКИЙ, канд. екон. наук, доц., старш. наук. співроб.

Затверджено наказом ректора університету від 25 серпня 2025 року № 65 (додаток 17)

2. Термін подання здобувачем роботи на кафедру до 07.12.2025 року.

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи:

- нормативні документи Верховної Ради України, Уряду України;
- спеціальна методична та наукова література (вітчизняні та зарубіжні видання);
- періодичні наукові видання за темою дослідження;
- фінансова звітність ХКП «Електротранс», м. Хмельницький за 2022-2024 роки;

4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, що їх належить розробити)

1 Теоретичні основи дослідження джерел фінансування відтворення основних фондів

2 Аналітичні аспекти забезпечення фінансування відтворення основних фондів

3 Напрями удосконалення управління джерелами фінансування відтворення основних фондів на прикладі ХКП «Електротранс», м. Хмельницький

5. Перелік графічного матеріалу (із зазначенням обов'язкових креслень)

1. Класифікація основних засобів;
2. Характеристика джерел фінансування відтворення основних фондів;
3. Залишкова вартість матеріальних активів за видами економічної діяльності в Україні у 2022-2024 роках;
4. Надходження основних засобів в економіці України у 2022-2024 роках;
5. Ступінь зносу матеріальних активів в Україні та його зміна у 2022-2024 роках (%);
6. ВВП та сума вартості основних фондів з коефіцієнтом окупності по видах економічної діяльності у 2022-2024 роках
7. Динаміка майна ХКП «Електротранс» у 2022-2024 роках, млн. грн;
8. Динаміка активів ХКП «Електротранс» 2022-2024 роках;
9. Аналіз складу та структури майна ХКП «Електротранс» в 2022-2024 роках;

10. Аналіз динаміки фінансових ресурсів ХКП «Електротранс» в 2022-2024 роках;
 11. Фінансові результати діяльності ХКП «Електротранс» за 2022-2024 роки;
 12. Динаміка сплати обов'язкових платежів ХКП «Електротранс» у 2022-2024 роках, тис. грн;
 13. Частка витрат по амортизації до загальних витрат підприємства у 2022-2024 роках
 14. Динаміка податкового навантаження ХКП «Електротранс» у 2022-2024 роках у %;
 15. Аналіз складу та динаміки основних засобів підприємства за 2022-2024 роки у тис грн;
 16. Динаміка показників оцінки ефективності діяльності ХКП «Електротранс»;
 17. Показники стану та руху основних засобів ХКП «Електротранс» 2022-2024 роках
 18. Динаміка коефіцієнтів зносу та придатності за 2022-2024 роки

6. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв

7. Дата видачі завдання: 01 вересня 2025 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Назва розділу кваліфікаційної роботи	Термін виконання	Примітка
1 Затвердження плану кваліфікаційної роботи	до 10.09.2025	Виконано
2 Аналіз, систематизація економічної літератури, збір та обробка статистичних матеріалів, фінансової звітності за темою кваліфікаційної роботи	до 20.10.2025	Виконано
3 Написання текстової частини кваліфікаційної роботи	до 30.11.2025	Виконано
4 Підготовка ілюстративних матеріалів та оформлення кваліфікаційної роботи	до 7.12.2025	Виконано
5 Попередній захист кваліфікаційної роботи	з 8.12.2025	Виконано
6 Захист кваліфікаційної роботи	з 19.12.2025	Виконано

Здобувач

Керівник кваліфікаційної роботи

 Ім'я

 Ім'я

Олександр ВІНЯРСЬКИЙ

Олександр ФРАДИНСЬКИЙ

Реферат
кваліфікаційної роботи здобувача
Вінярського Олександра Миколайовича

на тему: Управління джерелами фінансування відтворення основних фондів на прикладі ХКП «Електротранс», м. Хмельницький

Актуальність теми Ефективне управління джерелами фінансування відтворення основних фондів набуває особливої ваги в сучасних умовах трансформації економіки та зростання інфраструктурних потреб міст. Комунальні транспортні підприємства, такі як ХКП «Електротранс», працюють в умовах високого фізичного та морального зносу основних засобів, обмежених фінансових ресурсів і підвищених вимог до якості транспортних послуг. За цих обставин ключовим завданням є формування оптимальної системи фінансування оновлення та модернізації основних фондів, яка б забезпечувала безперервність перевезень, економічну стабільність підприємства та підвищення ефективності його діяльності.

Метою кваліфікаційної роботи є поглиблення теоретичних аспектів та розробки практичних пропозиції щодо вдосконалення підходів до управління джерелами фінансування відтворення основних фондів підприємств в сучасних економічних умовах.

Об'єктом дослідження є основні фонди підприємства.

У роботі застосовано методи дослідження загальнонаукового і спеціального характеру, серед яких варто виділити: логічного узагальнення та діалектичного пізнання, систематизації, структурного, історичного та статистичного аналізу, групування, порівняння та оцінок,.

Інформаційною базою для проведення наукового дослідження стали чинна нормативно-правова база з питань фінансування відтворення основних фондів, наукові статті і тези науковців, у яких висвітлюються теоретичні і практичні фінансування основи основних фондів, офіційні статистичні та

аналітичні матеріали Державної статистичної служби України, фінансова звітність ХКП «Електротранс», ресурси мережі Інтернет, які стосуються теми дослідження.

Наукова новизна результатів, отриманих у процесі дослідження, полягає у подальшому розвитку теоретико-методичних підходів до управління джерелами фінансування відтворення основних фондів підприємств. У роботі дістали подальшого розвитку:

- підхід до систематизації джерел фінансування відтворення основних фондів, що передбачає їх класифікацію з урахуванням рівня доступності;
- концептуальні засади управління фінансовими потоками підприємства у сфері відтворення основних фондів, що передбачають оптимізацію амортизаційної політики, удосконалення механізмів залучення інвестицій та застосування альтернативних моделей фінансування;
- організаційно-економічні підходи до підвищення інвестиційної активності комунальних підприємств, що базуються на узгодженому використанні власних, зовнішніх та бюджетних джерел.

Практичне значення отриманих результатів полягає в можливості застосування напрацьованих теоретико-практичних основ фінансового забезпечення діяльності підприємств в Україні.

Головні результати кваліфікаційної роботи доповідалися на XII Міжнародної науково-практичної конференції «Стратегії, моделі та технології управління економічними системами» - SMTESM-2025, яка відбулася 12 грудня 2025 р. Основні теоретичні та практичні результати роботи знайшли своє відображення в наукових працях обсягом 0,22 друк. арк.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи – 77 сторінки друкованого тексту. Робота містить 13 таблиць, 8 рисунків та 11 додатків. Список використаних джерел складається із 46 найменувань.

ABSTRACT

Oleksandr Vyniarskyi

Full Name

Management of Financing Sources for the Reproduction of Fixed Assets on
the Example of HKE “Electrotrans”, Khmelnytskyi

Topic

Relevance of the topic. Effective management of financing sources for the reproduction of fixed assets is of particular importance under modern conditions of economic transformation and growing urban infrastructure needs. Municipal transport enterprises, such as HKE “Electrotrans”, operate under conditions of high physical and moral depreciation of fixed assets, limited financial resources, and increasing requirements for the quality of transport services. Under these circumstances, the key task is to form an optimal system of financing for the renewal and modernization of fixed assets, which would ensure continuity of transportation, economic stability of the enterprise, and an increase in the efficiency of its activities. Therefore, the study of financing mechanisms, their structure, and possibilities for improvement is relevant and of significant practical value.

The purpose of the qualification work is to deepen theoretical aspects and develop practical recommendations for improving approaches to managing financing sources for the reproduction of fixed assets of enterprises under modern economic conditions.

The object of the study is the fixed assets of the enterprise.

The subject of the study is theoretical and practical approaches to improving the management of financing sources for the reproduction of fixed assets of enterprises.

Practical significance of the results obtained lies in the possibility of applying the developed theoretical and practical foundations for financial support of enterprise activities in Ukraine.

Keywords: fixed assets, financing sources, municipal enterprise, depreciation policy, investment activity, capital renewal.

ЗМІСТ

Вступ	6
1 Теоретичні основи дослідження джерел фінансування відтворення основних фондів	9
1.1 Економічна сутність, склад і структура основних фондів підприємства	9
1.2 Джерела та форми фінансування відтворення основних фондів.	15
2 Аналітичні аспекти забезпечення фінансування відтворення основних фондів	23
2.1 Оцінка стану основних фондів та їх відтворення в Україні у 2022–2024 роках	23
2.2 Аналіз фінансово-господарської діяльності ХКП «Електротранс», м. Хмельницький в 2022–2024 роках	37
3 Напрями удосконалення управління джерелами фінансування відтворення основних фондів на прикладі ХКП «Електротранс», м. Хмельницький	55
Висновки	70
Список використаних джерел	74
Додатки	80

ВСТУП

Сучасні умови функціонування національної економіки визначають підвищені вимоги до якості та ефективності використання основних фондів, які формують матеріальну основу виробничого потенціалу підприємств. В умовах трансформаційних та кризових процесів, зокрема воєнних дій, руйнування інфраструктури та обмеженості інвестиційних ресурсів, питання забезпечення безперервного відтворення матеріально-технічної бази набуває особливої актуальності. Відновлення та модернізація основних фондів є ключовими передумовами стабілізації виробничої діяльності, підвищення конкурентоспроможності підприємств і прискорення післявоєнного економічного відновлення.

Проблематика управління джерелами фінансування відтворення основних фондів залишається мало вирішеною. За умов зростання фізичного і морального зносу, нерівномірності інвестиційної активності та обмеженого доступу до зовнішніх фінансових ресурсів підприємства стикаються з необхідністю пошуку оптимальних механізмів формування та використання джерел фінансування. Водночас існуючі підходи не повною мірою враховують галузеві диспропорції, зміни регуляторного середовища, вплив воєнних ризиків та трансформацію фінансових інструментів.

Питання формування, структури та ефективності використання фінансових ресурсів для оновлення основних фондів широко висвітлюються як у вітчизняних, так і у зарубіжних дослідженнях. Значний внесок у розроблення теоретичних засад відтворення основного капіталу та механізмів його фінансування зробили такі науковці, як І. Бланк, М. Кизим, О. Терещенко, А. Поддєрьогін, Л. Лігоненко, В. Федосов, О. Власюк, С. Мочерний, З. Луцишин.

Попри значний обсяг наукових досліджень, формування ефективної моделі фінансування відтворення основних фондів в Україні і надалі потребує додаткового аналізу та наукового обґрунтування. Особливої актуальності

набувають аспекти підвищення інвестиційної спроможності комунальних підприємств, удосконалення механізмів їх державної підтримки, а також розроблення нових фінансових інструментів, здатних забезпечити модернізацію та оновлення матеріально-технічної бази.

Метою роботи кваліфікаційної роботи є поглиблення теоретичних аспектів та розробки практичних пропозиції щодо вдосконалення підходів до управління джерелами фінансування відтворення основних фондів підприємств в сучасних економічних умовах.

Об'єктом дослідження є основні фонди підприємства.

Предметом дослідження виступають джерела та механізми фінансування відтворення основних фондів, а також інструменти управління ними.

Методологічну основу дослідження становить сукупність загальнонаукових та спеціальних методів, що забезпечують комплексність, об'єктивність і достовірність отриманих результатів.

У роботі застосовано методи порівняння та узагальнення для виявлення тенденцій та закономірностей, індукцію й дедукцію для формування теоретичних узагальнень і логічних висновків, а також структурно-динамічний аналіз, який дозволяє простежити зміни у складі й структурі показників у часовому вимірі. Використання графічного методу сприяло наочному відображенню отриманих результатів,

Інформаційною базою для проведення наукового дослідження стали чинна нормативно-правова база з питань фінансування відтворення основних фондів, наукові статті і тези науковців, у яких висвітлюються теоретичні і практичні фінансування основи основних фондів, офіційні статистичні та аналітичні матеріали Державної статистичної служби України, фінансова звітність ХКП «Електротранс», ресурси мережі Інтернет, які стосуються теми дослідження.

Наукова новизна результатів, отриманих у процесі дослідження, полягає у подальшому розвитку теоретико-методичних підходів до управління джерелами фінансування відтворення основних фондів підприємств. У роботі дістали подальшого розвитку:

– підхід до систематизації джерел фінансування відтворення основних фондів, що передбачає їх класифікацію з урахуванням рівня доступності, вартості капіталу та інвестиційної привабливості для підприємств комунального сектору;

– концептуальні засади управління фінансовими потоками підприємства у сфері відтворення основних фондів, що передбачають оптимізацію амортизаційної політики, удосконалення механізмів залучення інвестицій та застосування альтернативних моделей фінансування (лізинг, гранти, енергосервісні контракти, бюджетне співфінансування);

– організаційно-економічні підходи до підвищення інвестиційної активності комунальних підприємств, що базуються на узгодженому використанні власних, зовнішніх та бюджетних джерел із метою забезпечення оновлення рухомого складу та інфраструктури.

Отримані результати мають практичне значення для удосконалення управлінських рішень у сфері модернізації основних фондів, підвищення інвестиційної спроможності підприємств та формування ефективних механізмів післявоєнного економічного відновлення.

Основні результати кваліфікаційної роботи доповідалися на XII Міжнародної науково-практичної конференції «Стратегії, моделі та технології управління економічними системами» - SMTESM-2025, яка відбулася 12 грудня 2025 р. Основні теоретичні та практичні результати роботи знайшли своє відображення в наукових працях обсягом 0,22 друк. арк.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи – 77 сторінки друкованого тексту. Робота містить 13 таблиць, 8 рисунків та 11 додатків. Список використаних джерел складається із 46 найменувань.

1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ ВІДТВОРЕННЯ ОСНОВНИХ ФОНДІВ

1.1 Економічна сутність, склад і структура основних фондів підприємства

Основні виробничі фонди є частиною матеріально-речових елементів виробництва, яка у вигляді засобів праці бере участь у багатьох виробничих циклах, частинами переносить свою вартість на готовий продукт, зберігаючи при цьому в процесі використання свою натуральну форму

В світовій практиці діяльності сучасних підприємств велике значення має не лише стан, але і рівень забезпеченості та ефективного використання майнових фондів, що є невід'ємним елементом функціонування будь-якого виробничого процесу. Виробничі фонди, на які припадає основна маса значних матеріальних витрат, виконують головну роль у забезпеченні безперебійності виробничих процесів, так як від їхнього стану та ефективності використання залежить не тільки оперативність, а й продуктивність виробництва в цілому. При цьому їх стан впливає на якість виготовленої продукції, а відповідно, і на фінансові результати підприємства, оскільки якість товарів тісно корелює з рентабельністю та конкурентоспроможністю на ринковому просторі.

Основні засоби визначаються в науковій літературі як матеріальні активи з терміном корисного використання більше одного року, які підприємство має з метою використання у виробничому процесі, постачанні товарів, наданні послуг або для управлінських потреб. Згідно з Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», їх структура включає матеріальні активи з терміном корисного використання більше одного року, які підприємство утримує з метою використання у виробничому процесі, постачанні товарів, наданні послуг або для управлінських потреб [27]. Від стану основних засобів залежить техніко-технологічний рівень виробництва, продуктивність праці,

якість товарів та послуг, прибутковість підприємства, у зв'язку з чим зростають роль і значення обліку, аналізу та аудиту наявності, руху та використання основних засобів підприємства.

Сутність економічної моделі основних засобів виражається в наступному:

- довгострокове використання, що гарантує повторну участь у виробничому процесі;
- поступове зменшення вартості, яке передається продукту частинами через амортизацію;
- збереження фізичної форми протягом усього періоду експлуатації;
- значний вплив на виробничу потужність, продуктивність праці та собівартість.

Податковим кодексом України передбачено, що основні засоби мають зазначену вище вартісну межу у 20000 тисяч гривень, проте в бухгалтерському обліку її підприємство визначає самостійно і зазначає в обліковій політиці [30].

Групове класифікування основних засобів робить їх облік, планування відтворення, розрахунок амортизації та аналіз їх ефективності простими. Ось структура основних засобів: співвідношення окремих груп основних засобів до загальної вартості активів. Вона визначає технічну спроможність підприємства та впливає на виробничі витрати. Відомо, що існують два види структурних типів: виробнича (технологічна) структура, яка відображає частку активних і пасивних компонентів. Активна частина (машини, обладнання, транспорт) визначає можливості підприємства. Чим більший обсяг, тим більший потенціал для зростання продуктивності, що залежить від напряму діяльності (наприклад, у транспортних підприємствах це транспортні засоби, в сільському господарстві це обладнання та складські приміщення). До пасивної частини належать основні засоби, що забезпечують нормальне функціонування виробничого процесу, створюють умови для нього (будівлі, споруди тощо).

На сьогодні існує значна кількість класифікацій основних засобів, серед найбільш поширених можна виділити: виробничі і невиробничі; промисловості, сільського господарства, транспорту, торгівлі, будівельні, зв'язку тощо; діючі,

недіючі та запасні; власні та орендовані. Ураховуючи вищевикладену класифікацію основних засобів, вважаємо за доцільне згрупувати їх за різними класифікаційними ознаками (таблиця 1.1).

Таблиця 1.1 – Класифікація основних засобів

№ п/п	Класифікаційна ознака	Групи основних засобів
1	За функціональним призначенням	виробничі; невиробничі
2	За галузевою належністю	промисловості; сільського господарства; транспорту; торгівлі; будівельні; зв'язку
3	За використанням	діючі; недіючі; запасні
4	За належністю	власні; орендовані
5	За речовим характером	інвентарні; неінвентарні
6	За джерелами фінансування	внесені до статутного капіталу; придбані за власні кошти; придбані за позикові кошти; безоплатно отримані;
7	За характером відображення зносу	ті, що амортизуються; ті, що не амортизуються
8	За натурально-речовим складом	земельні ділянки; будинки і споруди; машини й обладнання; транспортні засоби;

Джерело: складено автором на основі [27].

До основних виробничих засобів відносять засоби праці, які беруть участь у процесі виробництва (будівлі, споруди, робочі машини та обладнання, транспортні засоби та інші основні засоби, що діють у сфері матеріального виробництва).

Основні невиробничі засоби не беруть безпосередньої участі в процесі виробництва (фонди житлово-комунальних господарств, будинки відпочинку, спортивні табори, дошкільні установи, об'єкти соціально-побутового призначення тощо).

Існують різні фактори, що впливають на формування структури основних засобів. Рівень технологічного оновлення є вирішальним, оскільки використання сучасного обладнання змінює баланс між активною та пасивною частинами активів. Використання виробничих потужностей також має важливу роль: коли

підприємство працює з високою інтенсивністю, технічний парк має бути оновлений, і частка активних елементів основних засобів зростає. Амортизаційна політика є не менш важливим фактором, оскільки вона визначає, скільки внутрішнього фінансування може бути спрямовано на відтворення та обсяг модернізації [42, с.303].

Основні фонди оцінюють за такими показниками;

- середньорічна вартість основних фондів – це усереднена вартість основних засобів підприємства за рік, яка розраховується як середнє арифметичне їхньої вартості на початок і кінець періоду;

- первісна вартість – це фактична вартість основних фондів на момент їх придбання і взяття на баланс;

- відновна вартість – це вартість відтворення основних фондів у сучасних умовах виробництва. Вона враховує ті самі витрати, що і первісна вартість, але за сучасними цінами і включає результати переоцінки основних фондів.

У Національних стандартах бухгалтерського обліку в Україні виділений ще один вид оцінки основних фондів – справедлива вартість. Це первісна вартість основних фондів, одержаних в обмін. Вона дорівнює сумі, за якою цей об'єкт може бути обмінений в разі здійснення угоди між зацікавленими і компетентними незалежними сторонами.

Справедливою вартістю в більшості випадків вважається ринкова вартість основних фондів, яка визначається професійними оцінювачами. В разі неможливості такої оцінки основні фонди переоцінюються за відновною вартістю або за відновною вартістю з врахуванням зносу. Справедливу вартість ще називають реальною вартістю основних фондів. Залежно від стану основних фондів вони оцінюються за:

- повною вартістю (первісною або відновною балансовою вартістю);
- залишковою вартістю, яка визначається як різниця між вартістю, за якою об'єкт основних фондів був взятий на баланс підприємства, повною вартістю та сумою зносу.

Залишкова вартість основних фондів на час їх вибуття з експлуатації, спричиненого зносом, називається ліквідаційною вартістю. За цією вартістю підприємства можуть реалізувати основні фонди, списати, передати на баланс іншому підприємству.

Ліквідаційна вартість – сума коштів або вартість інших активів, яку підприємство очікує отримати від реалізації (ліквідації) необоротних активів після закінчення строку їх корисного використання (експлуатації), за вирахуванням витрат, пов'язаних з продажем (ліквідацією).

У процесі використання основні фонди піддаються зношуванню. Знос – це втрата основними фондами своєї вартості. Розрізняють два види зносу – фізичне і моральне.

Фізичний знос – це втрата основними фондами своїх споживчих властивостей, внаслідок чого вони перестають задовольняти вимогам, які до них ставляться. Фізичний знос може мати місце внаслідок експлуатації основних фондів у результаті спрацювання деталей, вузлів, блоків, а також у процесі їх бездіяльності і тривалого зберігання в результаті дії зовнішнього середовища (атмосферні впливи, корозія).

На фізичний знос впливають дві групи чинників:

- якість самих основних фондів (визначається досконалістю конструкції виробу, дотриманням технологічної дисципліни у процесі його виготовлення, якістю комплектуючих та матеріалів);

- умови експлуатації основних фондів (ступінь завантаження, якість і своєчасність технічного догляду та ремонтів, режим роботи, захищеність від впливу вологості, тиску тощо).

Фізичний знос основних фондів може бути усувним, яке ліквідується шляхом проведення ремонтів різної складності, аж до капітальних, та неусувним, яке призводить до ліквідації основних фондів. Мірилом фізичного зносу є коефіцієнт фізичного зносу основних фондів.

Моральний знос – це передчасне (до закінчення строку фізичної служби) обезцінення основних фондів, викликане або здешевленням відтворення

основних фондів (моральний знос першого роду), або використанням більш продуктивних засобів праці (моральний знос другого роду). Моральний знос першого роду викликаний підвищенням продуктивності праці у тих галузях, які виготовляють засоби праці; виробництво у них відбувається з меншими затратами і вони дешевшають. Мірилом морального зносу першого роду є коефіцієнт морального зносу першого роду Моральний знос другого роду – це часткова втрата основними фондами своєї вартості в результаті появи нових, більш досконаліх і продуктивних засобів праці. В такому випадку старі основні фонди перестають задовольняти потреби споживачів, їх використання стає економічно невигідним. Величина цього зносу буде різною у різних споживачів даного виду основних фондів і тому немає можливості врахувати величину морального зносу другого роду. Цей вид зносу можна частково усунути шляхом модернізації основних фондів.

Облік фізичного і морального зносу необхідний для правильного визначення відбудовної вартості фондів, термінів їхньої служби і заміни, норм і суми амортизації. Процес відшкодування зносу основних фондів здійснюється шляхом амортизації.

Амортизація – це систематичний розподіл вартості необоротних активів (таких як основні засоби та нематеріальні активи) протягом строку їх корисного використання шляхом перенесення їх вартості на витрати підприємства. Це робиться для поступового списання вартості активів, відображення їх фізичного та морального зносу та забезпечення відповідності витрат і доходів за періодами.

Метою нарахування амортизації за одним з п'яти методів, запропонованих П(С)БО №7, є створення реального джерела відновлення основних засобів [27].

Здатність залучати зовнішні інвестиції безпосередньо залежить від фінансових ресурсів, які відкривають (або обмежують) шляхи технічного переоснащення. Формування структури основних засобів також визначається характеристиками галузі та ринковим середовищем, які вирішують, зокрема,

пріоритетність різних груп активів та особливості їх використання у виробничому процесі.

Основні фонди формують матеріальну основу виробничої діяльності підприємства та забезпечують стабільність і послідовність технологічних операцій. Їх економічна природа проявляється у тривалому строку експлуатації, поступовому перенесенні вартості на створювану продукцію та істотному впливі на обсяги виробництва і фінансові результати. Встановлено, що структура основних фондів відображає співвідношення окремих їх складових у загальній вартості та виступає показником технічного рівня розвитку підприємства. На її формування впливають темпи технічного оновлення, рівень використання виробничих потужностей, обрана амортизаційна політика, можливість залучення інвестицій, а також галузева специфіка та ринкові умови. Оптимально сформована структура основних фондів створює передумови для зростання продуктивності праці, скорочення виробничих витрат та підвищення конкурентоспроможності підприємства.

1.2 Джерела та форми фінансування відтворення основних фондів

Постійний розвиток технологій у сучасних умовах зумовлює потребу підприємства у таких основних фондах, які здатні не лише забезпечувати виробничий процес, а й відповідати його зростаючим вимогам. В наш час основні фонди виступають однією з конкурентних переваг підприємств, адже їх належний стан та використання безпосередньо впливають на ефективність їх функціонування, дають змогу підвищити продуктивність праці, покращити якість продукції, мінімізувати витрати виробництва та й взагалі вивести його на новий рівень розвитку.

Проте слід зазначити, що такі способи як звужене або просте відтворення не в змозі забезпечити розвиток матеріало-технічної бази підприємства як такої. Забезпечення високих темпів розвитку і підвищення ефективності виробництва

можливе лише за умови інтенсифікації відтворення та покращення стану діючих основних фондів підприємств, що можливе за розширеного відтворення основних фондів.

Процес пошуку фінансових коштів для відтворення основних фондів досить тісно переплітається з усім процесом їх відновлення, кожен з етапів відновлення може містити необхідні резерви, які дозволять максимізувати результати його здійснення. Фінансування є важливим аспектом підтримки виробничого потенціалу підприємства актуальним, конкурентоспроможності та технічного рівня виробництва на високому рівні. Оптимальний вибір фінансових ресурсів може контролювати швидкість оновлення матеріально-технічної бази, потенціал реалізації інвестиційних проектів та рівень фінансової стабільності бізнес-організації. В сучасних умовах обмеженого власного капіталу підприємств у поєднанні з високою вартістю позикових ресурсів, раціональне формування системи фінансування повинно займати особливо значну роль. Джерела фінансування відтворення основних засобів можуть бути визначені як спектр фінансових ресурсів, які спеціально використовуються для модифікації, заміни, оновлення та розширення активного рівня виробничих каналів. Вони класифікуються як власні, позикові та бюджетні відповідно до їх економічного характеру.

Ця класифікація дозволяє аналізувати ступінь фінансової незалежності підприємства, обчислювати вартість капіталу та обґрунтувати найкраще співвідношення між внутрішніми та зовнішніми ресурсами. Власні джерела включають амортизаційні відрахування, чистий та нерозподілений прибуток, а також цільові фонди. Амортизація є основою для простого відтворення, оскільки вона складає мінімальний обсяг інвестиційних ресурсів, компенсуючи як фізичний, так і моральний знос основних засобів. Використання прибутку надає можливість для розширеного відтворення, модернізації та впровадження інновацій, але його обсяг залежить від результатів діяльності підприємства на ринку. Перевага власних джерел полягає у відсутності боргового навантаження та збереженні фінансової незалежності.

Залучені джерела охоплюють позиковий та інвестиційний капітал, що надається на умовах повернення та оплати. До них належать банківські кредити, фінансовий лізинг, облігаційні позики та інвестиції міжнародних фінансових організацій. Використання позикового капіталу забезпечує прискорення технічного переоснащення без значних одноразових витрат, проте супроводжується підвищенням фінансових ризиків, зростанням витрат на обслуговування боргу та залежністю від ринкових умов. Особливої актуальності в умовах обмеженої ліквідності набуває лізинг, який дозволяє оновлювати обладнання із поетапним погашенням вартості та без додаткового забезпечення, що регламентується Законом України «Про фінансовий лізинг» [15]

Фінансування з бюджетних та позабюджетних джерел в основному використовується в муніципальному секторі, а також на підприємствах інфраструктури. Їх структура включає капітальні трансферти, державні та місцеві програми підтримки, фінансування через фонди регіонального розвитку та міжнародні грантові програми. Такі ресурси є цільовими і спрямовані на оновлення об'єктів, які не забезпечують повної окупності, але є критично важливими для задоволення суспільних потреб. На основі наведених у тексті прикладів можна створити узагальнену таблицю характеристик основних джерел фінансування фондів.

На практиці найбільш поширеним є поєднання власних і зовнішніх ресурсів, що спрощує для підприємства підтримання належного рівня основних фондів без критичного зростання боргового навантаження. Вибір форми фінансування визначається інвестиційними потребами, вартістю капіталу, строками реалізації проєкту та рівнем ризику.

Таблиця 1.2 – Характеристика джерел фінансування відтворення основних фондів

Група джерел	Приклади	Переваги	Обмеження
Власні	амортизаційні відрахування, чистий прибуток,	фінансова незалежність, відсутність боргу, стабільність амортизації	недостатність обсягів, залежність від результатів діяльності

	нерозподілений прибуток		
Залучені	банківські кредити, фінансовий лізинг, облігації	швидке оновлення техніки, реалізації проектів	висока вартість капіталу, ризик неплатоспроможності
Бюджетні та позабюджетні	капітальні трансферти, державні програми, міжнародні гранти	підтримка соціально важливих об'єктів, зниження фінансового навантаження	цільове використання, обмеженість доступу, залежність від бюджетного фінансування

Джерело: узагальнено та запропоновано автором на основі [6].

При цьому підприємство повинно скласти план амортизаційних відрахувань та реінвестиції, який дозволяє проводити безперешкодну реінвестицію з коштів амортизаційного фонду, і одночасно показує, які еквіваленти амортизаційних відрахувань є наявні для додаткового фінансування інвестицій. Зрозуміло, що отримані залежності ґрунтуються на низці припущень, які на практиці в чистому вигляді не існують. Крім того, розглянутий ефект розширення виробничої потужності має й інші обмеження. Це пов'язано з тим, що розширення кількості одиниць обладнання підприємства призводить до розширення потреб в оборотному капіталі, що, в свою чергу, вимагає більше робочої сили, складських приміщень і т.д., і обумовлює необхідність додаткового фінансування. Таким чином, використовуючи прискорене нарахування амортизації, підприємство має бути обережним, йому необхідно об'єктивно оцінити, чи доцільне проведення такої амортизаційної політики стосовно його подальших результатів діяльності.

Таким чином, на сучасному етапі питання використання саме власних джерел фінансування основних фондів для їх розширеного відтворення стають першочерговими для підприємств. В умовах занепаду ефективного відновлення основних виробничих фондів неможливі економічна стабілізація, пожвавлення і зростання виробництва, позитивні зрушення результатів діяльності підприємства.

Використання наведених вище джерел самофінансування при застосуванні розумної стратегії, дозволить сформувати ефективну систему оновлення

основних фондів підприємства, поліпшити його фінансове та економічне становище з уникненням підвищення ризику діяльності .

Першим кроком процесу відновлення основних виробничих фондів є саме визначення потреби у їх відновленні. На даному етапі виявляються причини неефективного функціонування необоротних засобів виробництва та розглядаються можливі шляхи ліквідації чинників, що знижують ефективність їх використання, не застосовуючи механізм оновлення основних засобів [8, с. 166]. Для цього підприємству необхідно провести оцінку стану своїх засобів праці, їх складу і структури, та адекватно оцінити ситуацію що склалася в результаті їх експлуатації. Також розробляються нормативи та норми потреби в обладнанні, його використання та ремонту. При необхідності встановлюється перелік основних засобів, які потребують відновлення, заміни, реконструкції тощо, а також визначається система пріоритетів в оновленні конкретних одиниць основних засобів.

Основні фонди будь-якого підприємства є матеріально-технічною основою, базисом ефективної та успішної діяльності, забезпечують підвищення технічної оснащеності та продуктивності праці виробничого персоналу, визначають потужність та конкурентоспроможність підприємства у ринковому середовищі [36, с. 321].

Основною метою, з якою основні фонди утримуються на підприємствах, є, як раніше зазначалося, забезпечення процесу виробництва. Саме тому, дуже важливим є ефективно їх використання та відновлення, адже під час експлуатації вони втрачають свої функціональні властивості, що безпосередньо впливає на показники їх діяльності. Таким чином, можна сказати, що ефективність використання основних фондів напряму залежить від стану та процесу їх відновлення. Форми відтворення основних засобів класифікуються за розміром фінансування та ефективністю його проведення:

– звужене відтворення означає зменшення первісної вартості основних засобів;

- просте відтворення – збереження первісної вартості основних засобів (відновлюється виробнича потужність);
- розширене відтворення – зростання первісної вартості основних засобів та їх загальної кількості, що призведе до зростання продуктивності обладнання [9, с. 80].

Зауважимо, що звужений та простий способи відтворення неспроможні забезпечити покращення матеріально-технічної бази підприємства. Розширений спосіб відтворення основних засобів забезпечує прискорення темпів розвитку та покращення ефективності виробництва завдяки інтенсифікації відтворення та покращення стану діючих основних засобів підприємств [8, с. 489].

Існує два шляхи розширеного відтворення основних засобів: інтенсивний та екстенсивний. Інтенсивний шлях розширеного відтворення свідчить про впровадження у виробництво сучасного новітнього обладнання та устаткування, яке підвищує ефективність виробництва. Екстенсивний шлях – це оновлення основних засобів базової технічної основи, але в більшій кількості.

Через розширене відтворення підприємство має намір збільшити свою виробничу потужність щодо якісної або кількісної основи як екстенсивним методом, так і інтенсивним. Хоча інтенсивний метод відтворення основних засобів дає можливість оптимізації виробничого процесу за рахунок застосування у виробництві технічно покращених основних засобів [2, с. 188].

Амортизаційні відрахування відносяться на витрати виробництва і з них формується амортизаційний фонд підприємства, який і використовується для відновлення основних фондів.

Для здійснення економічно вигідного процесу нарахування амортизації важливо правильно вибрати метод амортизації. За стандартами бухгалтерського обліку виділяють п'ять бухгалтерських методів нарахування амортизації:

- прямолінійний (рівномірний) метод;
- метод зменшення залишкової вартості;
- метод прискореного зменшення залишкової вартості;
- кумулятивний метод;

- виробничий метод амортизації.

Відновлення основних фондів – це безперервний процес їх відтворення шляхом придбання нових, реконструкції, технічного переозброєння, модернізації та капітального ремонту вже діючих. Основні цілі цього процесу відшкодування зношених основних фондів, збільшення маси основних фондів, забезпечення ними підприємств в відповідності з виробничою програмою і підтримання їх в робочому стані [44, с. 26].

Відтворення основних виробничих засобів, як процес, має низку характерних ознак, зокрема [2, с. 193];

- основні виробничі фонди поступово переносять свою вартість на вироблену продукцію;
- у процесі відтворення основних виробничих фондів одночасно відбувається рух їхньої споживної вартості;
- нарахуванням амортизаційних відрахувань здійснюється нагромадження в грошовій формі частково перенесеної вартості основних виробничих фондів на готову продукцію, основні виробничі фонди поновлюються в натуральній формі протягом тривалого часу, що створює можливість маневрувати коштами амортизаційного фонду.

Форми відновлення основних фондів відрізняються між собою розмірами потрібного фінансування та отриманими результатами від їх проведення, звужене відтворення передбачає зменшення загальної сукупності основних фондів, просте відтворення – збереження споживчих вартостей основних фондів (відновлюється попередня виробнича потужність), а розширене відтворення – збільшення споживчих вартостей основних фондів, їх загальної кількості та якості, що забезпечує вищий рівень продуктивності обладнання.

Необхідність оновлення основних виробничих засобів за ринкових відносин визначається передусім конкуренцією товаровиробників. Саме конкуренція спонукає підприємства здійснювати прискорене списання основних виробничих засобів з метою нагромадження фінансових ресурсів для подальшого вкладання коштів у придбання більш прогресивного устаткування,

впровадження нових технологій та іншого поліпшення основних виробничих засобів. Проте процес виведення з експлуатації застарілих та спрацьованих основних фондів не можна ототожнювати з інтенсивним оновленням діючих засобів праці. Реальний господарський обіг охоплює не лише введення в дію нових і виведення з експлуатації спрацьованих фондів, а й передачу певної їхньої частини з балансу одного підприємства на баланс іншого.

Технічне переоснащення та реконструкція – прогресивні форми відтворення основних виробничих фондів діючих підприємств. Здійснення реконструкції повинно забезпечити нарощування потенційної виробничої спроможності підприємства не стільки в результаті простого збільшення технічної складової, скільки за рахунок підвищення якісних параметрів знарядь і засобів праці. Відмінна особливість технічного переоснащення полягає в тому, що при даній формі відтворення основних виробничих фондів оновлюється лише їх активна частина. Модернізація є постійним фактором удосконалення техніко-технологічної бази підприємств та нарощування їх виробничих потужностей. Підприємства повинні не тільки модернізувати основні засоби, але і максимально ефективно використовувати те, що є, адже ефективне використання основних фондів сприяє поліпшенню всіх техніко-економічних показників, у тому числі збільшенню випуску продукції, трудомісткості виготовлення і збільшенню прибутку.

2 АНАЛІТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСУВАННЯ ВІДТВОРЕННЯ ОСНОВНИХ ФОНДІВ

2.1 Оцінка стану основних фондів та їх відтворення в Україні у 2022–2024 роках

Оцінка стану основних фондів є одним із ключових елементів ефективного управління виробничо-господарською діяльністю підприємства. Основні фонди формують матеріальну базу виробництва, визначають технічний рівень підприємства, його конкурентоспроможність та можливості подальшого розвитку. Регулярний аналіз їхнього стану дозволяє встановити ступінь фізичного та морального зносу, оцінити придатність обладнання до подальшої експлуатації, виявити потребу в модернізації, реконструкції або заміні активів.

Здійснення такої оцінки дає змогу своєчасно виявляти вузькі місця у виробничій інфраструктурі, запобігати аварійності та простою обладнання, оптимізувати витрати на ремонтні роботи. Крім того, аналіз стану основних фондів слугує основою для обґрунтованого планування інвестицій, визначення необхідного обсягу фінансових ресурсів та вибору найбільш ефективних напрямів їхнього використання.

Відтворення основних фондів, своєю чергою, є стратегічною передумовою довгострокового функціонування підприємства. Процес відтворення забезпечує оновлення матеріально-технічної бази, підтримує виробничу потужність на належному рівні та сприяє підвищенню продуктивності праці. Своєчасне та раціональне оновлення основних засобів дозволяє знизити витрати виробництва, підвищити якість продукції або послуг, впроваджувати сучасні технології та забезпечувати більш гнучке реагування на вимоги ринку.

Аналітична оцінка поточного стану основних засобів та їх відтворення в Україні у 2022–2024 роках у цьому розділі базується на офіційних даних

Державної служби статистики України. Ці показники отримані з розділу «Основні засоби та капітальні інвестиції» (початкова та залишкова вартість необоротних активів, ступінь зносу матеріальних активів, індекс матеріальних активів, коефіцієнт індексації), на основі державного статистичного спостереження «Наявність та рух необоротних активів, амортизація» форма № 2–ОЗ ІНВ, а також макроекономічні показники системи національних рахунків, зокрема, валове нагромадження основного капіталу та його частка у ВВП, також враховані в цій частині. Відповідно до методологічних положень державного статистичного спостереження «Наявність та рух необоротних активів, амортизація», основні засоби розглядаються як матеріальні активи, що використовуються у виробничому процесі більше одного року і повільно реалізуються через амортизацію готової продукції.

Показник залишкової вартості матеріальних активів на кінець року є одним з основних показників стану основних засобів підприємств та секторів економіки. Це показник для матеріальних активів, що враховує вартість за вирахуванням накопиченої амортизації цих активів, представляючи реальний обсяг матеріально-технічних ресурсів, які залишаються у виробничому стані. Вивчення динаміки цього показника дозволяє оцінити, наскільки фізичний та моральний знос відбувається, інтенсивність оновлення основних засобів та інвестиційну активність у різні періоди. Його вимірювання є важливим у процесах відтворення, оскільки зростання може свідчити про введення в експлуатацію нових об'єктів (нових споруд або обладнання), модернізацію та реконструкцію, або індексацію існуючих об'єктів. Навпаки, зниження залишкової вартості може бути пов'язане з вибуттям старого обладнання, недостатніми капітальними інвестиціями та фізичними втратами внаслідок втрати матеріальних ресурсів.

Згідно зі статистичними даними (таблиця 2.1), загальна залишкова вартість матеріальних активів в Україні становила 15986,56 мільярдів гривень у 2022 році, у 2023 році збільшилась на 1541,83 мільярдів гривень та становила 17528,39 мільярдів гривень, а потім трохи зменшилась до 17288,83 мільярдів гривень пи

цьому зменшення склало 299,56 мільярдів гривень у 2024 році. Загалом, після помірного відновлення у 2023 році, індекс трохи знизився у 2024 році, головним чином через пошкоджені будівлі, стагнацію темпів оновлення або зміну структури обліку основних засобів.

Таблиця 2.1 – Залишкова вартість матеріальних активів за видами економічної діяльності в Україні у 2022-2024 роках

Вид економічної діяльності	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Абсолютне відхилення (+,-) млрд. грн		Частка у %		
				2023/2022 р.	2024/2023 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.
Державне управління й оборона	558,31	594,51	453,34	36,2	-141,17	3,49	2,39	2,62
Металургійне виробництво	157,04	100,53	117,04	-56,51	16,51	0,98	0,57	0,68
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	248,37	251,51	250,92	3,14	-0,59	1,55	1,43	1,45
Освіта	205,39	209,60	109,53	4,21	-100,07	1,28	1,20	0,63
Охорона здоров'я	139,02	166,57	195,19	27,55	28,62	0,87	0,95	1,13
Сільське господарство	342,63	375,89	430,34	33,26	54,45	2,14	2,14	2,49
Транспорт, складське господарство	613,34	766,23	713,26	152,89	-52,97	3,84	4,37	4,13
Інші види діяльності	13722,43	15063,52	15019,17	1341,09	-44,35	85,84	85,94	86,87
Усього по економіці	15986,56	17528,39	17288,83	1541,83	-299,56	100	100	100

Джерело : розраховано та наведено автором на основі даних Державної служби статистики України.

Сектори мають різні моделі змін, які відрізняються за якістю та кількістю. Щодо державного управління та оборони, залишкова вартість матеріальних активів зростає у 2022–2023 роках, але показник різко впав у 2024 році, що може

бути пов'язано з руйнуванням інфраструктурних об'єктів та деяких активів у зоні бойових дій. Металургійне виробництво у 2023 році значно скоротилося, після чого відбулося часткове відновлення у 2024 році.

Позитивна динаміка спостерігається у сферах транспорту та складування, де залишкова вартість фізичних активів зростає з 2022 по 2024 рік завдяки відновленню важливої логістичної інфраструктури та міжнародних інвестиційних ресурсів, які мають значення та привабливість. Оскільки сільське господарство також зростає, залишкова вартість активів продовжує зростати протягом тривалого часу, що відображає модернізацію технічної бази та адаптацію до нових умов експлуатації. У соціальних секторах, таких як освіта, охорона здоров'я та культура (наприклад, здоров'я, культура), динаміка системи є невизначеною і загалом не характеризується значним зростанням. Підсумовуючи отримані висновки, можна зробити висновок, що загальна кількість матеріальних активів є стабільною, з певним відновленням у 2023 році, але зниженням у 2024 році. Це підтверджує нерівномірність відтворення в умовах воєнного часу, що потребує більшої державної підтримки.

Аналіз відхилень у залишковій вартості матеріальних активів між 2022–2023 та 2023–2024 роками надає глибше розуміння динаміки змін та сфер, у яких основні засоби були швидко оновлені або, навпаки, придатність матеріальної бази знизилася.

Аналізуючи отримані значення, найбільше зростання значень між 2022 і 2023 роками спостерігається у транспорті та складському господарстві, державному управлінні та обороні, що вказує на підвищений попит на розвиток логістичної інфраструктури та необхідність виконання державних оборонних функцій. Однак металургійний комплекс показав найбільш драматичне зниження, що представляє втрату виробничих можливостей, зменшення обсягів переробки та руйнування інфраструктурних об'єктів, розташованих у регіонах активних бойових дій. Проте відхилення мають іншу динаміку між 2023 і 2024 роками. Зниження показника спостерігалось у державному управлінні та обороні, освіті, транспорті та ряді інших; це може означати ослаблення

державного бюджету, продаж активів, які більше не працюють, зменшення державного фінансування або обмеження рівня інвестиційної активності. Тим часом позитивні тенденції зберігаються в аграрному та медичному секторах, а технологічне обладнання модернізується, інвестиції в медичну інфраструктуру разом із реакціями аграрного сектора на його економічні та логістичні реалії.

Використовуючи агреговану оцінку відхилень, показано, що існує нерівність у тому, як відновлення та оновлення основних засобів відбувається нерівномірно в різних секторах економіки. На противагу цьому, галузі, безпосередньо пов'язані із забезпеченням безпеки життєдіяльності, оборони та продовольчого захисту, демонструють значно покращену динаміку. Відхилення від норми були побудовані у вигляді графіка, який можна розглядати як візуалізацію індикатора для порівняння змін у показниках, а також щодо швидкості та напрямку трансформації для різних видів економічної діяльності.

Наступний показник який ми розглянемо буде, показний вартості матеріальних активів, що надійшли за рік, який є також одним із ключових індикаторів інвестиційної активності та темпів відтворення основних фондів. Він відображає обсяг нових об'єктів, введених в експлуатацію упродовж звітного періоду, а також вартість придбаних, побудованих, реконструйованих або модернізованих засобів. На макрорівні цей показник характеризує здатність економіки компенсувати фізичний і моральний знос, розширювати виробничі потужності та підтримувати стабільність відтворювальних процесів.

Динаміка значень свідчить про суттєве пожвавлення інвестиційної діяльності у 2023–2024 роках. Загальний обсяг надходження матеріальних активів зріс з 2191,37 млрд грн у 2022 році до 3040,9 млрд грн у 2023 році, що становить приріст близько 38,8 %. У 2024 році показник продовжує зростати та досягає 3228,56 млрд грн, демонструючи додаткове збільшення на 6,2 % порівняно з попереднім роком. Така динаміка свідчить про часткове відновлення інвестиційного попиту після різкого спаду у 2022 році, спричиненого воєнними подіями, та про поступове розширення джерел фінансування відтворення основних фондів.

Значне зростання зафіксоване у сфері державного управління та оборони, де надходження збільшилися з 105,16 млрд грн у 2022 році до 156,32 млрд грн у 2023 році та до 164,79 млрд грн у 2024 році, що зумовлено потребами оборонного сектору та посиленням бюджетного фінансування у воєнний період.

Металургійне виробництво демонструє більш помірне відновлення: надходження зросли з 13,09 млрд грн у 2022 році до 14,87 млрд грн у 2023 році та 21,79 млрд грн у 2024 році. Це свідчить про поступове відновлення виробничої діяльності, однак обсяги залишаються значно нижчими за довоєнні. У сільському господарстві спостерігається стале зростання інвестицій: з 72,1 млрд грн у 2022 році до 100,97 млрд грн у 2023 році та 115,66 млрд грн у 2024 році, що підтверджує здатність аграрного сектору адаптуватися до змінених умов функціонування та забезпечувати оновлення технічної бази.

Натомість у галузях освіти та мистецтва динаміка є нерівномірною. Після зростання у 2023 році до 16,45 млрд грн, у 2024 році в освіті спостерігається зниження до 12,04 млрд грн, що вказує на обмеженість фінансових можливостей та низький пріоритет капітальних вкладень у соціальну інфраструктуру в умовах воєнної економіки.

Таким чином, аналіз показника вартості матеріальних активів, що надійшли за рік, підтверджує поступове відновлення інвестиційної активності в Україні у 2023–2024 роках, однак із суттєвими галузевими відмінностями. Зростання надходження активів концентрується переважно у секторах, що забезпечують обороноздатність, логістичну стійкість та продовольчу безпеку, тоді як соціальні та капіталомісткі галузі потребують посилення інвестиційної підтримки.

Аналіз відхилень вартості матеріальних активів, що надійшли за рік (таблиця 2.2), дає можливість поглиблено оцінити динаміку інвестиційних процесів у розрізі видів економічної діяльності та визначити напрями прискореного чи уповільненого оновлення основних фондів. Порівняння показників 2023 року з 2022 роком свідчить про суттєве зростання надходжень майже в усіх галузях, що відображає активізацію капітальних вкладень після

різкого скорочення в період початку воєнних дій. Найбільш помітне збільшення зафіксовано у транспорті та складському господарстві, сільському господарстві, а також у сфері державного управління та оборони, що зумовлено реалізацією інфраструктурних та безпекових проєктів.

Таблиця 2.2 – Надходження основних засобів в економіці України у 2022-2024 роках

Вид економічної діяльності	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Абсолютне відхилення(+,-) млрд. грн		Відносне відхилення (приріст/зменшення), %	
				2023/2022 р.	2024/2022 р.	2023/2022 р.	2024/2022 р.
Державне управління й оборона	105,16	156,32	164,79	51,16	8,47	48,64	5,42
Металургійне виробництво	13,09	14,87	21,79	1,78	6,92	13,60	46,53
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	3,57	5,49	4,88	1,92	-0,61	53,78	-11,11
Освіта	9,66	16,45	12,04	6,79	-4,41	70,28	-28,80
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	32,11	48,81	55,54	16,70	6,73	52,01	13,79
Сільське, лісове та рибне господарство	72,10	100,97	115,66	28,87	14,69	40,03	14,55
Транспорт, складське господарство,	107,09	91,07	89,57	-16,02	-1,5	14,96	-1,65
Інші види діяльності	1848,56	2606,24	2764,26	757,68	158,02	40,98	6,06
Усього по економіці	2191,37	3040,90	3228,56	849,53	187,66	38,78	6,17

Джерело : розраховано та наведено автором на основі даних Державної служби статистики України.

Відхилення між 2023 та 2024 роками демонструють більш неоднорідну динаміку. Попри загальне зростання надходжень по економіці, окремі види діяльності, зокрема освіта та мистецтво, характеризуються зниженням обсягів інвестицій, що може свідчити про обмеженість фінансових ресурсів та зміщення пріоритетів у бік критичної інфраструктури та оборонного сектору. Водночас позитивна динаміка зберігається у сільському господарстві та сфері охорони

здоров'я, що вказує на продовження модернізаційних процесів та цільову підтримку цих напрямів.

Наступний показник для аналізу буде показник ступеня зносу матеріальних активів який є базовим індикатором технічного стану основних фондів та рівня їх фізичного і морального старіння. Він визначається як частка накопиченої амортизації у первісній або переоціненій вартості основних засобів і характеризує обсяг вартості, що вже перенесена на продукцію протягом періоду експлуатації. Високе значення ступеня зносу свідчить про вичерпання ресурсів функціонування активів, зростання потреби в їх заміні та ризику простоїв у виробничих процесах. Натомість нижчі значення можуть вказувати на нещодавнє оновлення матеріальної бази або її активне відтворення (таблиця 2.3).

Аналіз динаміки ступеня зносу матеріальних активів за 2022–2024 роки показує, що середні значення по економіці залишаються на підвищеному рівні, що відображає тривалий період недостатнього оновлення основних фондів, посилений наслідками повномасштабної війни. У 2022 році середній ступінь зносу становив 51,6%, знизився до 49,2% у 2023 році, проте у 2024 році знову збільшився до 52,1%, що свідчить про нерівномірність відтворювальних процесів та обмеженість інвестиційних ресурсів у частині секторів.

Найвищі значення показника спостерігаються у металургійному виробництві, де ступінь зносу зріс із 67,4% у 2022 році до 80,5% у 2023 році, а у 2024 році дещо знизився до 77,6%. Така динаміка є наслідком суттєвих втрат виробничих потужностей, зупинки підприємств у зонах активних бойових дій та обмежених можливостей для оновлення технологічного обладнання.

У сфері державного управління та оборони показник зносу зменшився з 44,0% у 2022 році до 42,7% у 2023 році, що може бути пов'язано з надходженням нових матеріальних активів у межах державних програм та інвестицій у оборонну інфраструктуру. Проте рівень залишається відносно високим, що підтверджує потребу у подальшій модернізації.

Таблиця 2.3 – Ступінь зносу матеріальних активів в Україні та його зміна у 2022-2024 роках (%)

Вид економічної діяльності	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відносне відхилення (приріст/зменшення), %	
				2023/ 2022 р.	2024/ 2023 р.
Державне управління й оборона	44	42,7	41	-1	-1,7
Металургійне виробництво	67,4	80,5	77,6	13	-2,9
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	6	7	7,5	1	0,5
Освіта	50,9	50,3	52,3	-1	2
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	58,1	55,9	54,9	-2	-1
Сільське, лісове та рибне господарство	43,8	45,7	45,7	2	0
Транспорт, складське господарство	49,3	45,2	47,9	-4	2,7
Інші види діяльності	51,6	49,2	52,1	-2	2,9
Усього по економіці	46	47,1	47,4	1,1	0,3

Джерело : розраховано та наведено автором на основі Державної служби статистики України.

У галузях соціальної інфраструктури динаміка є змішаною. В освіті ступінь зносу становив 50,9% у 2022 році, 50,3% у 2023 році та зріс до 52,3% у 2024 році, що вказує на відсутність системного оновлення матеріальної бази та обмеженість фінансування. Подібна тенденція спостерігається в охороні здоров'я, де показник знизився з 58,1% у 2022 році до 55,9% у 2023 році, але зріс до 54,9% у 2024 році.

Порівняно краща ситуація простежується у сільському, лісовому та рибному господарстві, де ступінь зносу знизився з 43,8% у 2022 році до 45,7% у 2023 – 2024 роках, що свідчить про стабільність технічного забезпечення та часткове оновлення активів за рахунок інвестицій у сільськогосподарську техніку та обладнання. У мистецтві, спорті та сфері відпочинку рівень зносу залишається найнижчим серед аналізованих видів діяльності від 6,0% до 7,5%,

що зумовлено меншою матеріалоемністю та відносно невеликою часткою основних засобів у структурі активів.

Таким чином, отримані результати свідчать про збереження високого рівня фізичного зносу основних фондів у більшості видів економічної діяльності, що становить загрозу для стабільності виробничих процесів та вимагає інвестицій у модернізацію критичної інфраструктури, оновлення виробничого обладнання та підвищення ефективності відтворювальних механізмів.

Аналіз представлених даних щодо ступеня зносу матеріальних активів дає можливість не лише оцінити загальний технічний стан основних фондів, але й визначити галузеві відмінності у швидкості їх старіння та відтворення. Порівняння показників за 2022 – 2024 роки свідчить про збереження високого рівня зносу у більшості видів економічної діяльності, що вказує на тривале відставання у модернізації виробничих потужностей та обмежений обсяг інвестицій у оновлення матеріальної бази.

Найбільш критичним залишається стан основних засобів у металургійному виробництві, де у 2023 році ступінь зносу досяг 80,5%, що є найвищим значенням серед аналізованих секторів. Зростання цього показника також зафіксовано у 2024 році в освіті та ряді соціальних сфер, що свідчить про недостатність фінансування та відсутність системної модернізації інфраструктури. Водночас відносно нижчі та більш стабільні темпи зміни спостерігаються в аграрному секторі, а також у сфері мистецтва, спорту та відпочинку, що пояснюється меншою часткою капіталомістких активів і періодичним оновленням обладнання.

Аналіз відхилень дозволяє наочно відобразити масштаби та напрям змін ступеня зносу у динаміці, а також швидко ідентифікувати галузі, у яких процеси фізичного старіння активів сповільнюються або, навпаки, посилюються. Візуалізація підсилює аналітичні висновки та забезпечує більш чітке сприйняття тенденцій, встановлених на основі табличних даних.

У цьому підрозділі було проведено детальний аналіз, що враховує стан основних засобів та інтенсивність їх відтворення в Україні у 2022–2024 роках,

на основі офіційних даних Державної служби статистики. Отримані результати виявили високий ступінь фізичного та морального зносу матеріальних ресурсів майже у всіх видах економічної діяльності через тривалу відсутність фінансування, військові наслідки та недостатнє сприяння їх модернізації. Залишкова вартість активів дещо зросла у 2023 році з тенденцією до зниження у 2024 році, що означає, що старіння або розпад застарілих чи дефектних активів почали зменшуватися. Оцінка вартості, наданої матеріальними активами, отриманими в результаті року, показала попереднє відновлення інвестиційної активності в обороні, транспорті, логістиці, охороні здоров'я та сільському господарстві. Тим часом інвестиційні ресурси все ще недостатні в соціальних та капіталомістких сферах. Рівень динаміки зносу підтверджує нерівномірність процесів відтворення: деякі галузі, стикаються зі збільшенням технологічного старіння, що несе підвищений ризик втрати виробничих потужностей. Інтерпретація та узагальнення результатів дослідження вказують на те, що в умовах воєнної економіки оновлення основних засобів в Україні відбувається вибірково та нерівномірно, оскільки потрібне посилення державної підтримки, оптимізація джерел фінансування та доступ до інвестиційних ресурсів, а також впровадження ефективних механізмів модернізації матеріально-технічної бази підприємств.

У підсумку узагальнюючою характеристикою ефективності використання основних фондів є показник окупності або продуктивності основних фондів. Він відображає, яку кількість валового внутрішнього продукту створює економіка на кожну гривню вартості основних фондів, і дає можливість оцінити результативність використання капітальних ресурсів на макроекономічному рівні.

Цей показник дає змогу порівнювати ефективність функціонування різних секторів економіки, аналізувати динаміку капіталовіддачі у часі, а також визначати вплив структурних змін у складі основних фондів на економічне зростання. Зростання значення показника свідчить про підвищення продуктивності основних засобів, модернізацію матеріально-технічної бази та

раціональніше використання інвестиційних ресурсів. Навпаки, його зниження може бути наслідком надмірного зносу фондів, недостатнього оновлення, технологічного відставання або неефективного управління виробничими потужностями.

Застосування показника окупності основних фондів у процесі аналізу дозволяє більш комплексно оцінити ефективність відтворення та використання основних фондів, а також сформулювати підґрунтя для прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо інвестиційної політики, технічної модернізації та розвитку виробничого потенціалу.

Для поглибленої оцінки ефективності використання основних фондів важливо не лише визначити теоретичне значення показника окупності, а й дослідити його фактичну динаміку за відповідні роки. Розрахунок відношення обсягу валового внутрішнього продукту до середньорічної вартості основних фондів дає можливість оцінити, як змінюється капіталовіддача економіки, а також визначити тенденції щодо продуктивності матеріально-технічної бази.

Порівняння значень цього показника у динаміці дозволяє встановити, чи зростає ефективність використання основних фондів, чи навпаки – відбувається уповільнення відтворювальних процесів. Крім того, аналіз окупності основних фондів може свідчити про структурні зміни в економіці, рівень технологічного оновлення, а також про вплив інвестиційної політики на реальний сектор.

Серед усіх видів діяльності найбільшою капіталовіддачею характеризується сфера освіти, де значення коефіцієнта у 2022 році перевищувало 1,0, тобто кожна гривня основних фондів забезпечувала понад одну гривню ВВП. У 2023 – 2024 роках показник дещо знизився, проте залишався близьким до одиниці, що свідчить про високий рівень ефективності використання матеріально-технічної бази галузі.

Високі позиції також демонструє сільське господарство, де у 2023 році коефіцієнт зріс до 0,71 завдяки відносно стабільному рівню виробництва та помірним обсягам приросту основних фондів. У 2024 році значення дещо

зменшилося, що може бути пов'язано зі збільшенням вартості основного капіталу чи коливаннями виробничих результатів.

Значно нижчі показники характерні для металургійної промисловості, транспорту та інших видів діяльності, де капіталовіддача коливається у межах 0,14 – 0,18. Це вказує на високий рівень капіталомісткості цих секторів, де значні обсяги основних фондів задіяні у виробництві порівняно з обсягом створеної доданої вартості.

Особливу увагу привертає зниження ефективності у сфері державного управління й оборони, де коефіцієнт зменшився з 0,94 у 2022 році до 0,66 у 2024 році. Така динаміка пов'язана, насамперед, зі зростанням вартості основних фондів унаслідок оновлення інфраструктури та збільшення капітальних видатків у контексті воєнного стану.

Узагальнене значення коефіцієнта по економіці показує поступове зниження капіталовіддачі з 0,319 у 2022 році до 0,299 у 2024 році.

З метою наочності та подальшого аналізу розглянемо відношення валового внутрішнього продукту до вартості основних фондів у 2022 – 2024 роках. Узагальнені результати розрахунків подано в таблиці 2.4.

У більшості галузей ВВП у 2023 році дещо знизився порівняно з 2022 роком, що відображає загальноекономічні тенденції та вплив зовнішніх факторів. Найбільш відчутне зменшення спостерігається у державному управлінні та обороні (–5,7 млрд грн), тоді як у 2024 році галузь продемонструвала часткове відновлення. Подібна ситуація характерна для освіти, охорони здоров'я, металургії, де у 2023 році відбулося зниження обсягів виробництва, однак у 2024 році спостерігається позитивна динаміка.

Проведені розрахунки свідчать, що ефективність використання основних фондів у різних секторах економіки України є неоднорідною та має різноспрямовані тенденції у 2022 – 2024 роках (таблиця 2.4).

Водночас окремі галузі демонстрували стале зростання протягом усього періоду. Зокрема, мистецтво, спорт та розваги, а також сільське, лісове та рибне господарство щороку збільшували обсяги виробленого ВВП. Найвищий рівень

економічної активності зберігався у сфері інших видів діяльності, де обсяг ВВП зріс із 1726,6 млн грн у 2022 році до 1971,9 млн грн у 2024 році.

Таблиця 2.4 – ВВП та сума вартості основних фондів з коефіцієнтом окупності по видах економічної діяльності у 2022-2024 роках

Вид економічної діяльності	ВВП по роках (млн.грн)			Середньорічна вартість основних фондів (млн.грн)			Коефіцієнт окупності		
	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.
Державне управління й оборона	465,0	459,3	470,5	493,6	518,6	713,1	0,94	0,89	0,66
Металургійне виробництво	234,4	232,9	241,3	1515,9	1618,4	1562,3	0,155	0,144	0,156
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	26,4	33,8	36,6	264,2	270,5	271,3	0,10	0,125	0,135
Освіта	212,7	202,6	222,3	209,3	210,9	229,5	1,02	0,96	0,97
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	116,9	123,2	128,4	332,0	377,5	432,8	0,352	0,326	0,297
Сільське, лісове та рибне господарство	444,0	493,3	455,5	609,7	692,6	792,8	0,637	0,712	0,576
Транспорт, складське господарство,	175,6	189,1	210,7	1191,2	1201,5	1183,6	0,147	0,171	0,178
Інші види діяльності	1726,6	1888,9	1971,9	10143,7	11185,6	11856,7	0,17	0,169	0,170
Усього по економіці	3405,0	3621,4	3739,6	10654,5	11602,9	12490,4	0,319	0,312	0,299

Джерело : розраховано та наведено автором на основі даних Державної служби статистики України.

Середньорічна вартість основних фондів демонструє стабільне зростання майже у всіх видах діяльності. Особливо швидкими темпами оновлювалися основні фонди у сфері державного управління й оборони (зростання на 219,5 млн грн у 2024 році порівняно з 2022 роком) та у сільському господарстві, де приріст

становив понад 183 млн грн. Це свідчить про активні інвестиційні процеси та модернізацію матеріально-технічної бази.

Найменші обсяги основних фондів традиційно зберігаються у галузях мистецтва та спорту, що обумовлено меншою капіталоемністю їх діяльності.

Це свідчить про загальне уповільнення ефективності використання основних фондів, що може бути наслідком їхнього високого рівня зносу, недостатнього темпу модернізації, а також структурних дисбалансів в економіці.

Загалом отримані значення підкреслюють потребу в активізації інвестиційних процесів, оновленні матеріально-технічної бази й оптимізації управління основними фондами з метою підвищення продуктивності та забезпечення сталого економічного зростання.

2.2 Аналіз фінансово-господарської діяльності ХКП «Електротранс», м. Хмельницький в 2022–2024 роках

Хмельницьке комунальне підприємство «Електротранс» є одним із провідних підприємств міського комунального транспорту, що забезпечує перевезення пасажирів на території міста Хмельницького. Підприємство має важливе соціально-економічне значення, оскільки сприяє стабільному функціонуванню міської інфраструктури та задоволенню потреб населення у транспортному сполученні.

ХКП «Електротранс» створено відповідно до рішення тринадцятої сесії Хмельницької міської ради від 17 вересня 2003 року №35 на базі відокремленої частини комунальної власності територіальної громади міста. Підприємство стало правонаступником міського управління «Хмельницьке електроавтотранс», зберігши основні функції з організації пасажирських перевезень.

Власником підприємства є територіальна громада міста Хмельницького в особі Хмельницької міської ради. Управління господарською діяльністю

підприємства здійснює виконавчий комітет Хмельницької міської ради, який діє в межах повноважень, визначених Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні»[14].

Таким чином, підприємство має форму комунальної власності і є комерційним унітарним підприємством. ХКП «Електротранс» є юридичною особою, має самостійний баланс, рахунки в установах банку, печатку, штампи та іншу атрибутику. Підприємство виступає самостійним суб'єктом господарювання, набуває майнових і немайнових прав, несе зобов'язання, представляє свої інтереси в органах влади, судових установах та інших організаціях.

Основною метою діяльності підприємства є забезпечення якісних, безпечних і доступних перевезень пасажирів на території міста, підвищення рівня транспортного обслуговування населення та розвиток комунального транспорту. Підприємство здійснює господарську діяльність із метою досягнення соціально-економічних результатів та отримання прибутку, який спрямовується на оновлення рухомого складу, розвиток матеріально-технічної бази та поліпшення умов праці персоналу.

Результати діяльності ХКП «Електротранс» детально описано в публічно доступній фінансовій звітності, яка й стала інформаційною базою для написання цієї дипломної роботи.

Майно підприємства становлять виробничі і невиробничі фонди, а також інші цінності, вартість яких відображається в самостійному балансі підприємства. Майно товариства належить товариству як юридичній особі.

Майно товариства є власністю товариства і воно володіє, користується та розпоряджається зазначеним майном на свій розсуд, вчиняючи щодо нього будь-які дії, які не суперечать чинному законодавству. Ризик випадкової загибелі або пошкодження майна, що є власністю підприємства або передане йому в користування несе товариство.

На основі фінансової звітності ХКП «Електротранс» (додатки А, Б, В), проведемо аналіз діяльності підприємства за 2022-2024 роки. Майно

підприємства формується за рахунок його основні та оборотних фондів. Їх структуру (співвідношення) за період 2022-2024 років наведено на рисунку 2.1. Як бачимо, вартісна величина необоротних активів збільшилась із 142,6 млн. грн у 2022 році до 184,1 млн. грн – 2024 року. Також і вартість оборотних фондів збільшилася із 10,7 до 24 млн. грн. При цьому, слід відмітити стабільне зростання протягом всіх років.

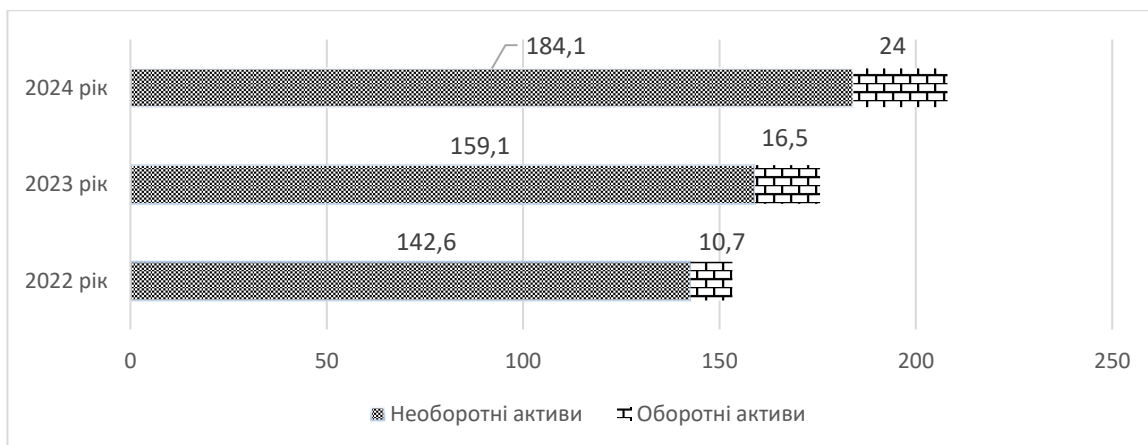

Рисунок 2.1 – Динаміка майна ХКП «Електротранс» у 2022-2024 роках, млн. грн

Джерело: розрахунки проведено на основі фінансової звітності підприємства.

Аналізуючи динаміку активів підприємства була побудовано графік який демонструє динаміку зміни вартості активів підприємства за трирічний період, що дозволяє оцінити загальні тенденції розвитку матеріально-фінансової бази ХКП «Електротранс». У 2022 році загальна вартість активів становила 208,1 млн грн, що є найбільшим значенням за аналізований період. Уже в 2023 році спостерігається суттєве скорочення активів до 175,6 млн грн, тобто зменшення на 32,5 млн грн, або приблизно 15,6%.

У 2024 році тенденція зниження активів продовжилася, і їх обсяг скоротився до 153,3 млн грн, що на 22,3 млн грн менше порівняно з 2023 роком падіння на 12,7%. Таким чином, загальне зниження активів підприємства за два роки (2022–2024 рр.) становить 54,8 млн грн, або приблизно 26,3%.

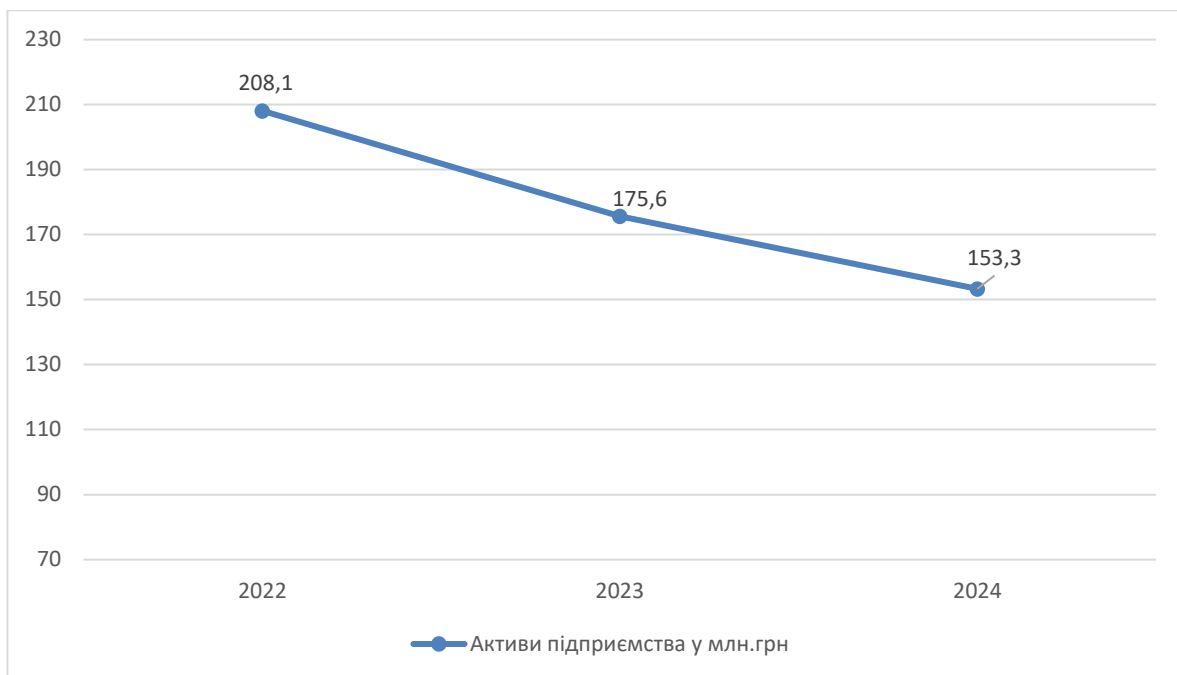

Рисунок 2.2 – Динаміка активів ХКП «Електротранс» 2022-2024 роках

Джерело: розрахунки проведено на основі фінансової звітності підприємства.

За результатами 2022 року найбільшу частку в структурі активів підприємства традиційно займають основні засоби, питома вага яких становила 92,80% від загальної вартості активів. Це свідчить про капіталомісткий характер діяльності, характерний для підприємств міського електротранспорту. Другу за величиною частку становили гроші та їх еквіваленти, частка яких склала 2,45%, що є типовим для підприємств, де значний обсяг операційних витрат покривається бюджетним фінансуванням. Частка запасів у 2022 році становила 2,60%, а дебіторська заборгованість за товари, роботи і послуги – лише 0,09%, що вказує на низький рівень прострочених та поточних боргів споживачів. Інші оборотні активи займали 0,94% структури.

У 2023 році структура активів підприємства зазнала певних змін. Хоча основні засоби продовжували займати домінуючу позицію, їх частка знизилася до 91,74%, що зумовлено не лише приростом необоротних активів, але й зменшенням коштів та інших оборотних статей у структурі активів. Частка запасів склала 3,54%, що на 0,94 в.п. більше, ніж у 2022 році. Дебіторська заборгованість за продукцію зросла до 0,11%, а інша поточна дебіторська

заборгованість – до 0,11%, що свідчить про незначне збільшення обсягів невчасних розрахунків. Найбільший приріст продемонстрували грошові кошти та їх еквіваленти, частка яких збільшилася до 5,77%, що в абсолютному вимірі становило зростання з 3 761 тис. грн до 9 091 тис. грн (таблиця 2.5).

Таблиця 2.5 – Аналіз складу та структури майна ХКП «Електротранс» в 2022-2024 роках

Показник	2022 р. тис. грн	2023 р. тис. грн	2024 р. тис. грн	Частка у активах			Зміни в структурі, в.п.	
				2022 р. %	2023 р. %	2024 р. %	2023/2022 р.	2024/2023 р.
Основні засоби	142405	157250	181922	92,83	91,74	87,43	-1,09	-4,31
Запаси	3992	5576	12320	2,60	3,54	5,92	0,94	2,38
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	146	174	256	0,09	0,11	0,12	0,02	0,01
Інша поточна дебіторська заборгованість	120	176	141	0,08	0,11	0,07	0,03	-0,04
Гроші та їх еквіваленти	3761	9091	9551	2,45	5,77	4,59	3,32	-1,18
Інші оборотні активи	1447	884	1430	0,94	0,56	0,69	-0,38	0,13
Баланс	153443	157665	208067	100	100	100	-	-

Джерело: розрахунки проведено на основі фінансової звітності підприємства.

У 2024 році структура активів змінилася більш суттєво. Частка основних засобів становила 87,41%, що на 4,31 в.п. менше порівняно з 2023 роком, проте на 5,39 в.п. більше, ніж у 2022 році. Це пов'язано із зростанням оборотних активів, зокрема запасів, частка яких підвищилася до 5,92%, що свідчить про збільшення обсягу матеріальних ресурсів для забезпечення ремонтів та експлуатації рухомого складу. Дебіторська заборгованість за товари, роботи і послуги зросла до 0,12%, тоді як інша поточна дебіторська заборгованість зменшилася до 0,07%.

Частка грошових коштів у 2024 році становила 4,59%, що є менше, ніж у 2023 році (5,77%), однак більше порівняно з 2022 роком (2,45%). Це свідчить про

покращення можливостей підприємства щодо підтримання ліквідності. Інші оборотні активи у 2024 році становили 0,69%, що на 0,61 в.п. більше, ніж у 2023 році.

Узагальнюючи проведений аналіз можна зазначити, що структура активів підприємства характерна для галузі електротранспорту – з домінуванням основних засобів та низькою часткою оборотних активів. Поступове зростання запасів і грошових коштів у 2023–2024 роках вказує на стабілізацію фінансових процесів та необхідність формування резервів для оновлення рухомого складу та забезпечення безперервної операційної діяльності.

Для оцінки змін у структурі джерел формування фінансових ресурсів підприємства проведено аналіз динаміки пасивів за 2022–2024 рр. У таблиці 2.6 наведено ключові складові власного капіталу та зобов'язань, а також їх абсолютні зміни у порівнянні з попередніми періодами. Такий аналіз дозволяє визначити, за рахунок яких джерел відбувалося фінансування діяльності підприємства, а також оцінити рівень фінансової стійкості та залежність від зовнішніх зобов'язань.

Аналіз динаміки пасивів підприємства за 2022–2024 роки показує суттєві структурні зміни у джерелах формування фінансових ресурсів. Найбільш помітним є значне зменшення пайового капіталу у 2024 році, що скоротився на 40,7 млн грн порівняно з 2023 роком. Водночас обсяг нерозподіленого прибутку демонструє коливання зростання у 2023 році на 3,4 млн грн і подальше зниження у 2024 році на 8,8 млн грн.

Суттєвим позитивним фактором є різке збільшення довгострокових зобов'язань: на 187 млн грн у 2024 році, що свідчить про залучення підприємством довгострокових джерел фінансування. Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом та з оплати праці також має тенденцію до зростання, що вказує на збільшення короткострокових зобов'язань.

Водночас інші поточні зобов'язання зросли у 2023 році на 3 млн грн, однак у 2024 році дещо скоротилися. Загалом баланс підприємства збільшився з

175,6 млн грн у 2022 році до 394,5 млн грн у 2024 році, що означає суттєве розширення обсягів фінансових ресурсів та зміцнення капітальної бази.

Таблиця 2.6 – Аналіз динаміки фінансових ресурсів ХКП «Електротранс» в 2022-2024 роках

Показник	2022 р. млн. грн	2023 р. млн. грн	2024 р. млн. грн	Абсолютне відхилення (+,-) тис. грн	
				2023/ 2022 р.	2024/ 2023 р.
Зареєстрований (пайовий) капітал	190,3	190,2	149,5	-100	-40700
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	67,6	71,0	62,2	3400	-8800
Довгострокові зобов'язання	5,6	0	187,0	-5600	187000
Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи і послуги	7,3	12,0	11,1	4700	-900
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	0,04	0,4	0,7	360	300
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з оплати праці	1,5	1,9	3,1	400	1200
Інші поточні зобов'язання	10,9	13,9	13,3	3000	-600
Баланс	175,6	208,0	394,5	32400	186500

Джерело: розрахунки проведено на основі фінансової звітності підприємства.

Для комплексної оцінки результатів фінансово-господарської діяльності підприємства важливо проаналізувати динаміку основних фінансових показників за 2022–2024 роки. Представлені у таблиці дані відображають зміни обсягів чистого доходу, витрат, фінансового результату та інших ключових статей звітності, що дозволяє визначити тенденції розвитку підприємства, силу та напрям впливу окремих факторів на фінансові результати. Ефективне управління цими активами сприяє підвищенню швидкості обігу коштів, оптимізації витрат та забезпеченню стабільної роботи транспортного комплексу міста.

На основі даних таблиці 2.7 можна зробити висновок, що у 2022 – 2024 роках спостерігається стабільне зростання чистого доходу від реалізації продукції. Так, у 2022 році він становив 188,0 млн грн, у 2023 році збільшився до

226,7 млн грн, що на 38,7 млн грн більше, ніж у попередньому році, а у 2024 році зріс до 264,0 млн грн, що означає приріст ще на 37,3 млн грн. У результаті за весь аналізований період чистий дохід збільшився на 76 млн грн.

Таблиця 2.7 – Фінансові результати діяльності ХКП «Електротранс» за 2022-2024 роки

Показник	2022 р. млн. грн	2023 р. млн. грн	2024 р. млн. грн	Абсолютне відхилення (+,-) млн. грн		
				2023/ 2022 р.	2024/ 2023 р.	2024/ 2022 р.
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	188,0	226,7	264,0	38,7	37,3	76
Інші доходи	4,2	16,7	13,1	12,5	-3,6	8,9
Разом доходи	192,2	243,4	277,1	51,2	33,3	84,9
Собівартість реалізованої продукції	150,8	203,4	215,9	52,6	12,6	65,1
Інші операційні витрати	20,8	25,2	30,8	4,4	5,6	10,0
Разом витрати	193,1	256,1	274,4	62,5	18,3	80,0
Фінансовий результат до оподаткування	-1,0	-12,7	2,8	-11,7	15,5	3,8
Податок на прибуток	-	-	0,4	-	0,4	0,4
Чистий прибуток	-	-	2,4	-	2,4	2,4

Джерело : розраховано та наведено автором на основі фінансової звітності підприємства.

Разом доходи підприємства також демонструють позитивну динаміку: з 192,2 млн грн у 2022 році до 243,4 млн грн у 2023 році зріст склав 51,2 млн грн та 277,1 млн грн у 2024 році зріст склав 33,3 млн грн. Загальний приріст становив 84,9 млн грн, що свідчить про розширення масштабу діяльності.

Собівартість реалізованої продукції зростала випереджаючими темпами: у 2023 році вона збільшилася на 52,6 млн грн, а у 2024 – ще на 12,6 млн грн. Водночас інші операційні витрати також демонструють приріст, що комплексно призвело до збільшення загальних витрат на 80,0 млн грн за період.

Фінансовий результат до оподаткування у 2022 році був від’ємним та склав –1,0 млн грн, у 2023 році збиток поглибився до –12,7 млн грн, однак у 2024 році підприємству вдалося вийти на прибуток у розмірі 2,8 млн грн, що є позитивною

тенденцією. Чистий прибуток у 2024 році становив 2,4 млн грн, що підтверджує покращення фінансової стійкості.

З цієї інформації зроблено графік аналізу ефективності підприємства за 3 роки.

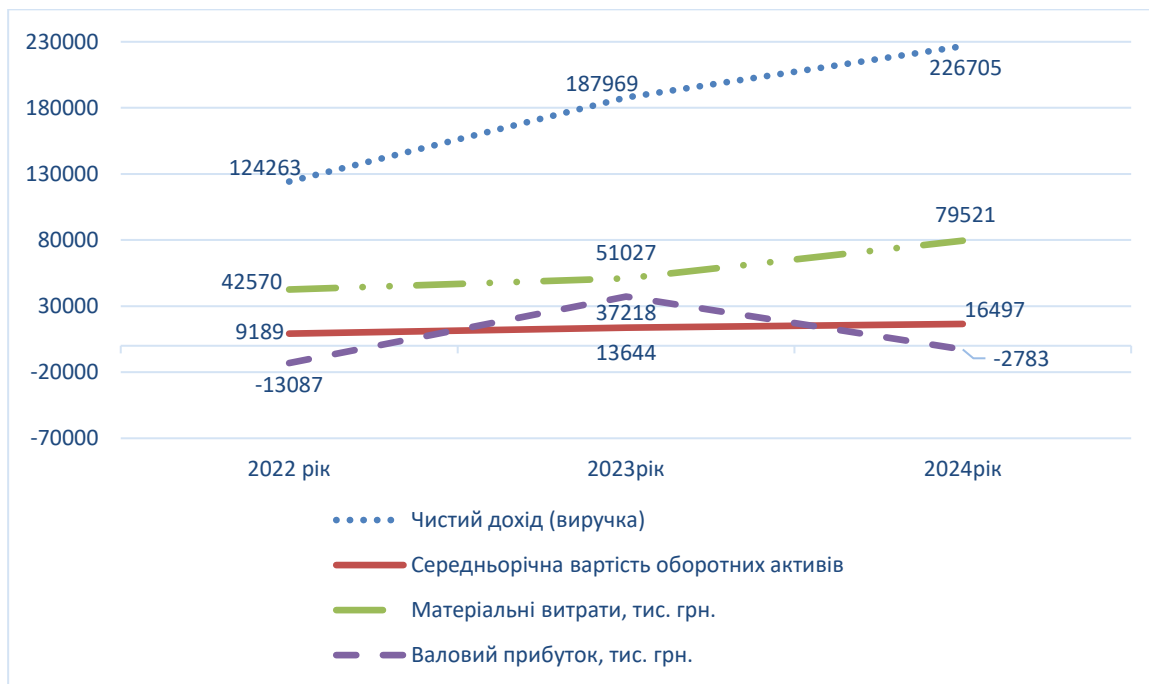

Рисунок 2.3 – Динаміка показників ефективності діяльності ХКП «Електротранс» у 2022-2024 роках.

Джерело : розраховано та наведено автором на основі фінансової звітності підприємства

Загалом, хоча підприємство демонструє покращення у використанні матеріальних ресурсів та збільшення обсягів діяльності, нестабільність фінансових результатів та зниження рентабельності оборотних активів залишаються проблемними питаннями.

Для будь-якого підприємства одним із ключових завдань є забезпечення раціонального використання ресурсів та мінімізація витрат, оскільки саме їх оптимізація безпосередньо впливає на фінансовий результат і стабільність господарської діяльності. Ефективне управління витратами дає можливість підвищити конкурентоспроможність, покращити якість послуг та забезпечити

зростання економічної ефективності підприємства навіть за умов обмеженості фінансових ресурсів.

Однак у реальних умовах функціонування комунальних транспортних підприємств спостерігається стійка тенденція до зростання витрат. Це пов'язано з рядом чинників, серед яких: підвищення цін на електроенергію та паливно-мастильні матеріали, збільшення вартості запасних частин і матеріалів, необхідність проведення ремонтів зношеного рухомого складу, зростання рівня заробітної плати та відрахувань на соціальні потреби. Додатковим навантаженням є збільшення податкових платежів, адміністративних витрат та витрат на дотримання нових вимог у сфері безпеки та технічного регулювання.

Для ХКП «Електротранс» питання контролю витрат є особливо актуальним, оскільки значна частина його основних засобів має високий ступінь зносу, що потребує суттєвих витрат на обслуговування та ремонт. У поєднанні зі зростанням цін на енергоносії та комплектуючі це призводить до поступового збільшення загального обсягу витрат підприємства. Аналіз динаміки витрат дозволяє не лише оцінити масштаби їх зростання, але й виявити основні напрями, за якими відбувається перевищення планових або очікуваних показників.

Додатково важливим елементом оцінки фінансових результатів підприємства є визначення рентабельності перевезень, що дає змогу встановити ефективність основного виду діяльності ХКП «Електротранс». Рентабельність показує, наскільки отримані доходи покривають понесені витрати та чи забезпечують вони формування прибутку.

У 2023 році дохід від продажу проїзних квитків становив 33 503,9 тис. грн, тоді як витрати на здійснення перевезень склали 50 762,1 тис. грн. Це свідчить про те, що витрати значно перевищували доходи, що є характерною проблемою для більшості підприємств комунального транспорту через соціально орієнтований тариф та високий рівень експлуатаційних витрат.

Собівартість одиниці транспортної роботи також є ключовим показником ефективності діяльності підприємства. Вона демонструє, у скільки підприємству

обходиться перевезення одного пасажира або виконання одного пасажирокілометра (пкм). На основі наявних витрат собівартість залишається зростаючою, що напряму впливає на фінансовий результат та потребує подальшої оптимізації.

Основною причиною збитковості по автобусних перевезеннях є низька середньозважена вартість перевезення одного пасажира до собівартості за проїзд у міському автобусі – 9,92 грн. при собівартості 21,09 грн.

Наведені показники підкреслюють необхідність пошуку шляхів підвищення операційної ефективності, оптимізації маршрутної мережі, зменшення непродуктивних витрат, а також посилення ролі компенсаційних виплат із бюджету, які є критично важливими для підприємств громадського транспорту.

При детальному аналізі пояснювальної записки щодо фінансово-господарської діяльності ХКП «Електротранс» за 9 місяців 2024 року можна зробити детальні висновки щодо збитковості підприємства.

У зв'язку з постійними тривогами, аваріями із забезпеченням електроенергії за результатами фінансово-господарської діяльності по ХКП «Електротранс» за 2024 року спостерігається погіршення показників роботи, а саме:

- коефіцієнт використання парку погіршився на 3,5% і складає 52,7%;
- зменшилась середня кількість тролейбусів на маршрутах з 58 до 56 одиниць;
- доходи на 1 км пробігу зменшились з 11,2 грн/км до 10,81 грн/км;
- тільки зріс середній тариф перевезення одного пасажира з 6,0 грн до 6,04 грн.
- середньодобова тривалість роботи тролейбуса на маршрутах зменшилась з 13,2 год до 12,8 год.;
- середньоексплуатаційна швидкість зменшилась з 12,4 км/год до 12,2 км/год.;
- загальний пробіг тролейбусів зменшився на 9,8% і складає 2 351 тис км;

- коефіцієнт технічної готовності зменшився з 68,0% до 60,3%;
- коефіцієнт регулярності руху зменшився з 94,6% до 92,1%;
- перевезення пасажирів зменшилось на 13,5%.

На автобусних перевезеннях, де працює 20 автобусів в робочі дні на 7 маршрутах і які працюють з повною завантаженістю мають такі показники ефективності роботи:

- коефіцієнт використання парку покращився на 14,3% і складає 35,6%;
- збільшилась середня кількість роботи автобусів з 16 до 20 одиниць;
- доходи на 1 км пробігу зменшились з 15,7 грн/км до 12,3 грн/км;
- зріс середній тариф перевезення одного пасажирів з 9,6 грн до 10,0 грн.
- загальний пробіг автобусів збільшився на 20,8% і складає 845,3 тис км.

Для наочності та глибшого розуміння тенденцій зміни структури та обсягів витрат розглянемо динаміку їх зростання за досліджуваний період (рисунок 2.4).

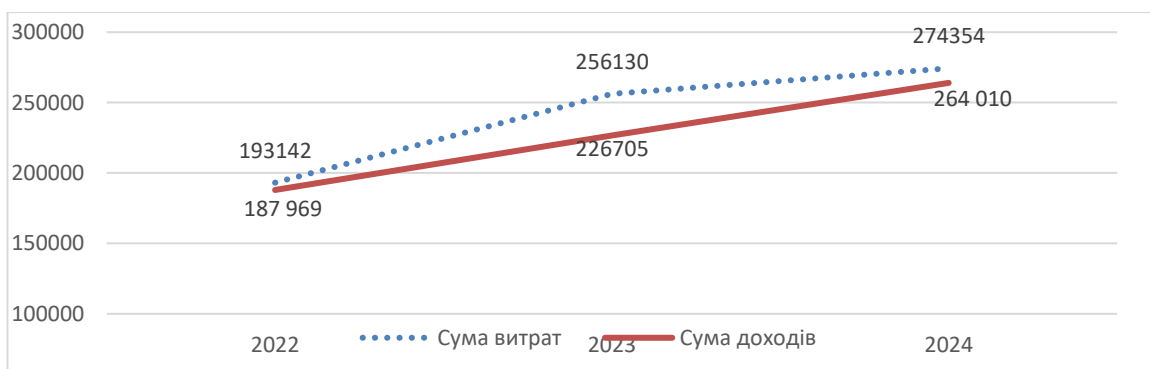

Рисунок 2.4 – Порівняння витрат та доходів ХКП «Електротранс» у 2022-2024 роках.

Джерело : розраховано та наведено автором на основі фінансової звітності підприємства

З графіка видно, що загальна сума витрат підприємства у 2022 році становила 193,14 млн грн. Уже в наступному, 2023 році, спостерігається суттєве зростання витрат – їх обсяг збільшився на 62,98 млн грн, досягнувши рівня 256,13 млн грн (рисунок 2.4).

У 2024 році витрати продовжили тенденцію до зростання, проте темпи приросту виявилися менш інтенсивними порівняно з попереднім періодом зростання склало 18,22 млн грн. Загальна сума витрат у цьому році досягла 274,35 млн грн, що свідчить про часткову стабілізацію витратної частини бюджету підприємства. Незважаючи на зменшення темпів приросту, загальна динаміка демонструє стійке зростання витрат, що потребує додаткового контролю, аналізу їх структури та пошуку можливостей оптимізації.

Наступний пункт який розглянемо це будуть податки які займають важливе місце у фінансово-господарській діяльності підприємств та визначають обсяг доступних фінансових ресурсів, рівень рентабельності та здатність суб'єкта господарювання забезпечувати відтворювальні процеси. Для комунальних підприємств, зокрема ХКП «Електротранс», податкове навантаження має особливе значення, оскільки їх діяльність поєднує ознаки соціальної спрямованості та господарської автономії, а обсяг вільних коштів для інвестицій обмежений.

Податкова система України ґрунтується на положеннях Податкового кодексу України, який регламентує види податків, порядок їх обчислення, строки сплати та обов'язки платників. Для підприємств найбільш вагомими є податки, що входять до складу корпоративного податкового навантаження: податок на прибуток, податок на додану вартість, податок на землю та інші обов'язкові платежі, пов'язані з використанням майна, праці та ресурсів.

Основні податки, що впливають на діяльність підприємств податок на прибуток, податок на додану вартість, єдиний соціальний внесок, плата за землю, майнові податки та акцизний податок (у частині придбання пального).

Динаміка податкових витрат ХКП «Електротранс» свідчить про їх поступове зростання протягом 2022–2024 років (таблиця 2.8), що є наслідком як зміни обсягів господарської діяльності, так і впливу регуляторних та економічних факторів.

Витрати на сплату податку на прибуток зросли з 308 тис. грн у 2022 році до 517 тис. грн у 2023 році, а у 2024 році досягли 959 тис. грн. Така тенденція

передусім пов'язана з відновленням операційної діяльності, зростанням доходів та, відповідно, збільшенням фінансового результату до оподаткування.

Таблиця 2.8 – Динаміка сплати обов'язкових платежів ХКП «Електротранс» у 2022-2024 роках, тис. грн.

Показник	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Абсолютне відхилення (+,-) тис. грн	
				2023/ 2022 р.	2024/ 2023 р.
Витрати з ЄСВ	21200	24554	27350	3354	2796
Витрати на сплату зобов'язань з податку на прибуток	308	517	959	209	442
Витрати на сплату зобов'язань з податку на додану вартість	515	1 132	1135	617	3
Витрати на сплату зобов'язань з інших податків і зборів	18476	19316	22668	840	3352
Усього податків	40499	45519	52112	5020	11613

Джерело : розраховано та наведено автором на основі фінансової звітності підприємства.

За податком на додану вартість також простежується стабільне зростання: з 515 тис. грн у 2022 році до 1 132 тис. грн у 2023 році та 1 135 тис. грн у 2024 році. У даному випадку збільшення витрат пояснюється зростанням обсягів закупівель матеріалів, пального, послуг та інших ресурсів, що формують податковий кредит і зобов'язання за ПДВ.

Найбільшу частку у структурі податкових платежів займають інші податки і збори. У 2022 році їх обсяг становив 18 476 тис. грн, у 2023 році – 19 316 тис. грн, а у 2024 році – 22 668 тис. грн. Основними складовими цих витрат є плата за землю, екологічний податок, ЄСВ та інші обов'язкові платежі, характерні для комунального транспортного підприємства. Їх зростання свідчить про здорожчання ресурсів, збільшення фонду оплати праці, а також про зростання вартості утримання інфраструктури та рухомого складу.

Загальна сума сплачених податків збільшилася з 19 299 тис. грн у 2022 році до 20 965 тис. грн у 2023 році, а у 2024 році досягла 24 762 тис. грн. Темп зростання за три роки становив 28,3 %, що підтверджує посилення податкового навантаження та підвищення витратної частини бюджету підприємства. Така тенденція вказує на необхідність оптимізації податкових платежів, підвищення ефективності управління витратами та вдосконалення фінансового планування.

Для комплексної оцінки ефективності фінансово-господарської діяльності доцільно проаналізувати структуру витрат підприємства та визначити частку окремих елементів у загальному обсязі видатків. Особливу увагу в цьому контексті займає амортизація, оскільки вони становлять вагомую частину фінансових витрат підприємства та безпосередньо впливають на рівень його фінансової стійкості. Визначення питомої ваги податків у структурі витрат дозволяє оцінити податкове навантаження, виявити тенденції його зміни та встановити, наскільки значним є вплив стану основних фондів на діяльність підприємства.

Проведений аналіз фінансово-господарської діяльності ХКП «Електротранс» у 2022–2024 роках свідчить про поступове зміцнення фінансової стійкості підприємства, покращення використання ресурсів та підвищення ефективності операційної діяльності. Незважаючи на складні умови функціонування комунального транспортного сектору в період воєнної та економічної нестабільності, підприємству вдалося забезпечити позитивну динаміку ключових показників, що характеризують його виробничо-економічний потенціал.

З метою наочності нижче представлено діаграму, що відображає частку амортизації у загальних витратах підприємства за аналізований період (рисунки 2.5).

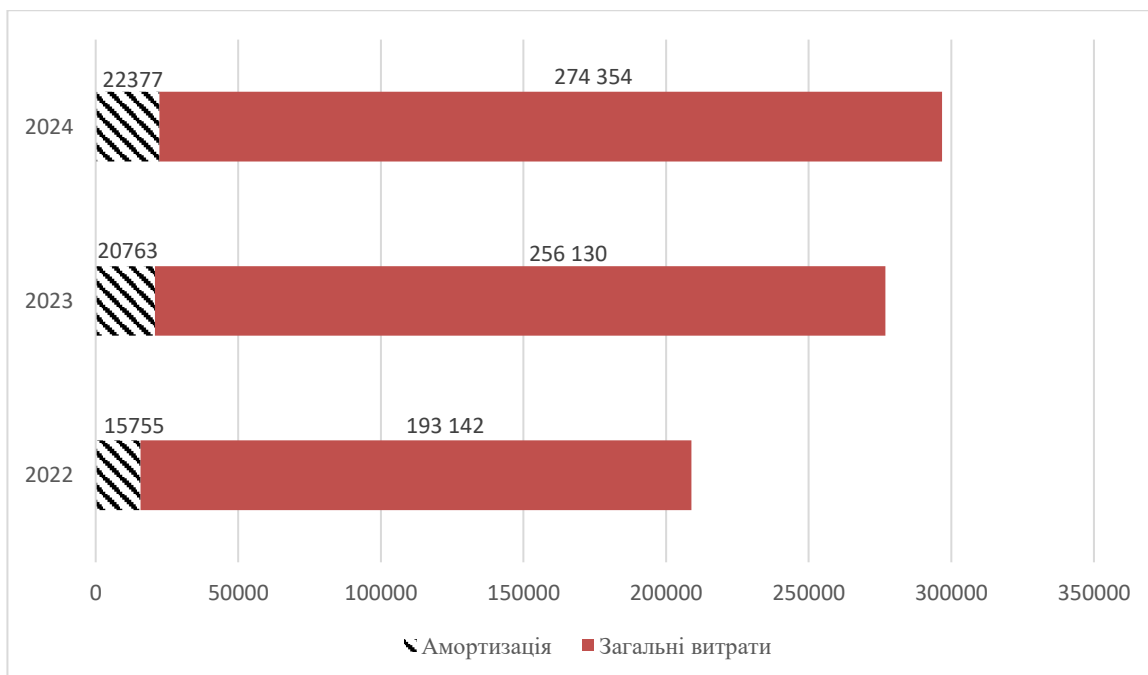

Рисунок 2.5 – Частка витрат по амортизації до загальних витрат підприємства у 2022-2024 роках

Джерело : розраховано та наведено автором на основі фінансової звітності підприємства.

Зростання інтегрального показника ефективності, а також покращення коефіцієнтів фондівіддачі, рентабельності основних засобів, мобільності та оборотності активів свідчать про раціональне управління ресурсами та поступове оновлення матеріально-технічної бази. Відзначено зміцнення фінансової стійкості підприємства, що проявляється у зростанні коефіцієнта автономії та здатності забезпечувати власну діяльність за рахунок внутрішніх джерел.

Податкове навантаження є одним із ключових індикаторів ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства, оскільки відображає співвідношення між сумою сплачених податків та обсягом отриманих доходів. Динаміка цього показника дозволяє оцінити, наскільки вагомою є податкова складова у витратах підприємства та як вона змінюється під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів. Для ХКП «Електротранс» аналіз податкового навантаження за 2022–2024 роки дає можливість визначити тенденції

трансформації податкових витрат та їхній вплив на фінансовий результат підприємства (рисунок 2.6).

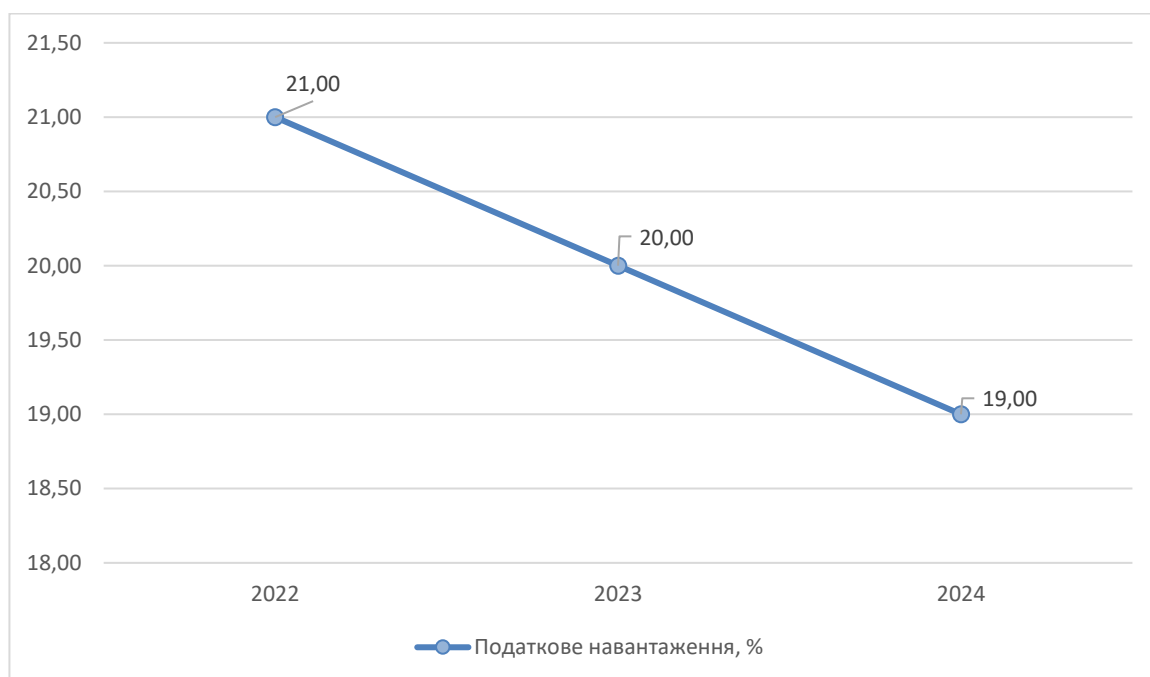

Рисунок 2.6 – Динаміка податкового навантаження ХКП «Електротранс» у 2022-2024 роках у %

Джерело : розраховано та наведено автором на основі фінансової звітності підприємства.

З представленого графіка видно, що податкове навантаження підприємства протягом аналізованого періоду демонструє стійку тенденцію до зниження. У 2022 році воно становило 0,215, у 2023 році показник зменшився до 0,201, а у 2024 році – до 0,197. Така динаміка свідчить про поступове зменшення частки податків у загальній структурі витрат. Зниження податкового навантаження може бути результатом оптимізації витрат, зміни структури доходів, впровадження більш ефективних фінансових підходів, а також впливу зовнішніх економічних умов. Загалом, дана тенденція є позитивною, оскільки означає зменшення податкового тиску на підприємство та створює можливості для більш ефективного управління фінансовими ресурсами.

Позитивною тенденцією є покращення технічного стану основних фондів: зниження коефіцієнта зносу та зростання придатності свідчать про активні

процеси ремонту, оновлення рухомого складу та модернізацію інфраструктури. Водночас низькі значення коефіцієнтів оновлення у 2023–2024 роках порівняно з 2022 роком вказують на недостатній обсяг інвестицій у розширене відтворення та потребу у вирішенні питання технічного оновлення на системному рівні.

Отже, діяльність ХКП «Електротранс» у 2022–2024 роках характеризується загалом позитивною динамікою розвитку, стабільністю надання транспортних послуг та підвищенням продуктивності використання ресурсів. Разом із тим, підприємство стикається з проблемами оновлення основних засобів та зростанням податкового навантаження, що потребує формування дієвих механізмів посилення інвестиційної спроможності та вдосконалення фінансово-економічного управління. Отримані результати створюють підґрунтя для обґрунтування напрямів удосконалення механізмів фінансування відтворення основних фондів, які розглядаються у наступному розділі роботи.

3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ДЖЕРЕЛАМИ ФІНАНСУВАННЯ ВІДТВОРЕННЯ ОСНОВНИХ ФОНДІВ НА ПРИКЛАДІ ХКП «ЕЛЕКТРОТРАНС», М. ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ

Забезпечення ефективного відтворення основних фондів є ключовою умовою стабільної діяльності ХКП «Електротранс», оскільки технічний стан рухомого складу, знос інфраструктури та достатність фінансових ресурсів безпосередньо впливають на якість транспортних послуг, об'єми перевезень та економічні результати підприємства. Проведений аналіз показав, що у 2022–2024 роках підприємство функціонувало в умовах фінансових обмежень, високої ресурсної залежності та значного морального й фізичного старіння основних засобів. Це створює потребу в зміні управління джерелами фінансування відтворення та модернізації матеріально-технічної бази.

Однією з основних проблем залишається високий рівень зносу рухомого складу, значна частина якого експлуатується понад нормативний термін. Ремонтна складова витрат зростає щороку, що свідчить про збільшення витрат підприємства. Низькі темпи оновлення основних засобів пояснюються обмеженістю власних фінансових ресурсів, невисоким рівнем прибутковості та недостатнім обсягом амортизаційних відрахувань. Власні джерела фінансування не забезпечують потреб підприємства у розширеному відтворенні, а податкове навантаження додатково зменшує ресурси підприємства, що могли б бути спрямовані на інвестиції в основні фонди.

Аналізуючи таблицю 3.1 аналізу складу та динаміки основних засобів підприємства за 2022 – 2024 роки, можна зазначити, що вартість основних засобів підприємства у 2022 – 2024 роках демонструє загальну тенденцію до зростання. Найвагомійший приріст забезпечили транспортні засоби, вартість яких збільшилася на 43 669 тис. грн у 2023 році та ще на 844 тис. грн у 2024 році, що свідчить про активне оновлення автопарку. Значне збільшення також відбулося

за статтею машини та обладнання, тоді як будинки та споруди та інші основні засоби залишалися практично незмінними.

Таблиця 3.1 – Аналіз складу та динаміки основних засобів підприємства за 2022–2024 роки у тис грн

Показник	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Абсолютне відхилення (+,-) тис. грн	
				2023/ 2022 р.	2024/ 2023 р.
Інвестиційна нерухомість	1030	1030	1601	0	471
Будинки та споруди	30556	30556	30732	0	176
Машини та обладнання	10015	12480	12645	2465	165
Транспортні засоби	234190	275339	275375	41149	36
Інструменти та інвентар	716	771	767	55	-4
Інші основні засоби	9	9	9	0	0
Разом	276516	320185	321129	43669	844

Джерело : розраховано та наведено автором на основі фінансової звітності підприємства.

Існує п'ять груп коефіцієнтів, що характеризують ефективність використання основних засобів, оборотних коштів, капіталу, трудових і матеріальних ресурсів.

Аналіз динаміки комплексних показників ефективності діяльності ХКП «Електротранс» свідчить про поступове покращення ефективності підприємства протягом 2022–2024 років. Зокрема, у 2024 році спостерігається зростання показників використання основних засобів, оборотних коштів, капіталу, трудових і матеріальних ресурсів, що вказує на підвищення загальної продуктивності підприємства. Інтегральний показник ефективності зріс з 1,04 у 2022 році до 1,27 у 2024 році, що демонструє позитивну тенденцію в управлінні ресурсами. Це свідчить про впровадження ефективніших методів управління, раціональне використання ресурсів та покращення фінансових результатів.

Розрахунки локальних показників ефективності діяльності ХКП «Електротранс» представлено у таблиці 3.2.

Таблиця 3.2 – Динаміка показників оцінки ефективності діяльності ХКП «Електротранс»

Коефіцієнт	Формула розрахунку	2022р.	2023р.	2024р.
1. Показники ефективності використання основних засобів (К1):				
Фондовіддача, грн/грн	Обсяг виробництва/Середньорічна вартість основних засобів	0,8	1,3	1,3
Коефіцієнт рентабельності основних засобів	Чистий прибуток/ Середньорічна вартість основних засобів	0,32	0,29	0,35
2. Показники ефективності використання оборотних коштів (К2):				
Коефіцієнт оборотності	Чистий дохід/ Середньорічна величина оборотних коштів	13,52	13,78	13,74
Коефіцієнт мобільності активів	Оборотні активи/ Сума активів	0,45	0,46	0,48
Коефіцієнт покриття	Оборотні активи/ Кор.зобов'язання	2,40	2,70	3,00
Коефіцієнт рентабельності оборотних коштів	Чистий прибуток/ Середньорічна величина оборотних коштів	0,38	0,34	0,40
3. Показники ефективності використання капіталу (К3):				
Коефіцієнт автономії	Власний капітал/ Сума пасивів	0,78	0,79	0,80
Коефіцієнт фінансової стабільності	Власний капітал/ Позиковий капітал	4,20	4,25	4,30
Коефіцієнт рентабельності ресурсів	Прибуток від операційної діяльності/ Сума активів	0,23	0,21	0,25
Коефіцієнт рентабельності продажу	Чистий прибуток/ Чистий дохід	0,16	0,14	0,18
Коефіцієнт ресурсовіддачі	Чистий дохід/ Середньорічна сума активів	1,20	1,05	1,25
4. Показники ефективності використання трудових ресурсів (К4):				
Фінансова продуктивність праці, млн грн/чол.	Чистий прибуток/ Середньооблікова чисельність працівників	0,33	0,31	0,35
Зарплатовіддача, грн/грн	Чистий дохід/ Фонд оплати праці	6,20	5,90	6,40
Фондоозбросеність, млн грн/чол.	Середньорічна вартість основних засобів / Середньооблікова чисельність працівників	0,14	0,13	0,15

Джерело : розраховано та наведено автором на основі фінансової звітності підприємства.

Аналіз динаміки комплексних показників ефективності діяльності ХКП «Електротранс» за 2022–2024 роки показує, що підприємство демонструє позитивні тенденції розвитку. Зростання групи коефіцієнтів К1–К4 свідчить про

покращення ефективності використання основних засобів, оборотних коштів, трудових і матеріальних ресурсів. Особливо відчутним є зростання інтегрального показника ефективності, який досяг рівня понад 1,2 у 2024 році. Це підтверджує раціональне використання ресурсного потенціалу, впровадження інноваційних технологій управління транспортом та ефективне фінансове планування. Таким чином, фінансово-господарська діяльність ХКП «Електротранс» у 2022–2024 роках характеризується стабільністю, помірним зростанням прибутковості, покращенням технічного стану основних засобів і зростанням продуктивності праці. Отримані результати свідчать про зміцнення фінансової стійкості підприємства та підвищення ефективності управління його фінансово-майновим забезпеченням.

Отже, аналізуючи роботу системи управління, можна сказати що підприємство має високий рівень організації роботи, про що свідчить дотримання графіків руху та стабільність обслуговування пасажирів. Також незважаючи на обмежені ресурси, підприємство підтримує позитивний баланс витрат і доходів. Високий рівень технічного контролю забезпечує безпеку перевезень.

Також важливу увагу потрібно приділити основним засобам підприємства оскільки вони є ключовою складовою виробничого потенціалу підприємства, оскільки саме вони забезпечують виконання основних технологічних і транспортних процесів. Для ХКП «Електротранс», діяльність якого спрямована на надання транспортних послуг міському населенню, стан, структура та рівень використання основних засобів безпосередньо впливають на якість перевезень, собівартість послуг і фінансові результати підприємства.

Наявність сучасних і технічно справних основних засобів створює передумови для підвищення ефективності роботи, зниження витрат на обслуговування транспорту та енергоресурси, а також забезпечує стабільність у роботі транспортної системи міста. З огляду на це регулярне оновлення, модернізація та ремонт основних засобів є необхідними умовами сталого функціонування підприємства.

Раціональне використання основних засобів передбачає постійний контроль їх технічного стану, проведення планово-попереджувальних ремонтів, оптимізацію структури парку техніки та впровадження сучасних технологій управління експлуатацією. Саме такі заходи дозволяють підприємству не лише підтримувати надійність та безпеку перевезень, а й ефективно управляти витратами, підвищуючи загальну рентабельність діяльності.

Таблиця 3.3 – Показники стану та руху основних засобів КП «Електротранс» 2022–2024 роках

Показник	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Абсолютне відхилення (+,-)	
				2023/ 2022 р.	2024/ 2023 р.
Коефіцієнт зносу	0.520	0.510	0.390	-0.010	-0.120
Коефіцієнт придатності	0.480	0.490	0.610	0.010	0.120
Коефіцієнт оновлення	0.490	0.320	0.290	-0.170	-0.030
Коефіцієнт вибуття	0.065	0.150	0.100	0.085	-0.050
Коефіцієнт приросту	0.417	0.182	0.200	-0.235	0.018

Джерело: розраховано та наведено автором на основі фінансової звітності підприємства.

Оцінювання ефективності використання основних засобів КП «Електротранс» у 2022–2024 роках, здійснено за системою коефіцієнтів: зносу, придатності, оновлення, вибуття та приросту. Дані та динаміку узагальнено в таблиці 3.3, а ключові тенденції візуалізовано на графіках 3.1 та 3.2.

Пік оновлення у 2022 р. (0,490) пояснюється активним введенням ОЗ ; у 2023–2024 рр. показник стабілізувався на рівні 0,320–0,290. Вибуття зросло у 2023 р. до 0,150, а у 2024 р. зменшилося до 0,100.

Аналіз графіку свідчить, що протягом 2022–2024 років на підприємстві спостерігається позитивна динаміка технічного стану основних засобів. Коефіцієнт зносу зменшився з 0,52 до 0,39, що вказує на скорочення частки зношеного обладнання та підвищення його експлуатаційної придатності. Водночас коефіцієнт придатності зріс з 0,48 до 0,61, підтверджуючи ефективно проведення ремонтів та оновлення парку техніки.

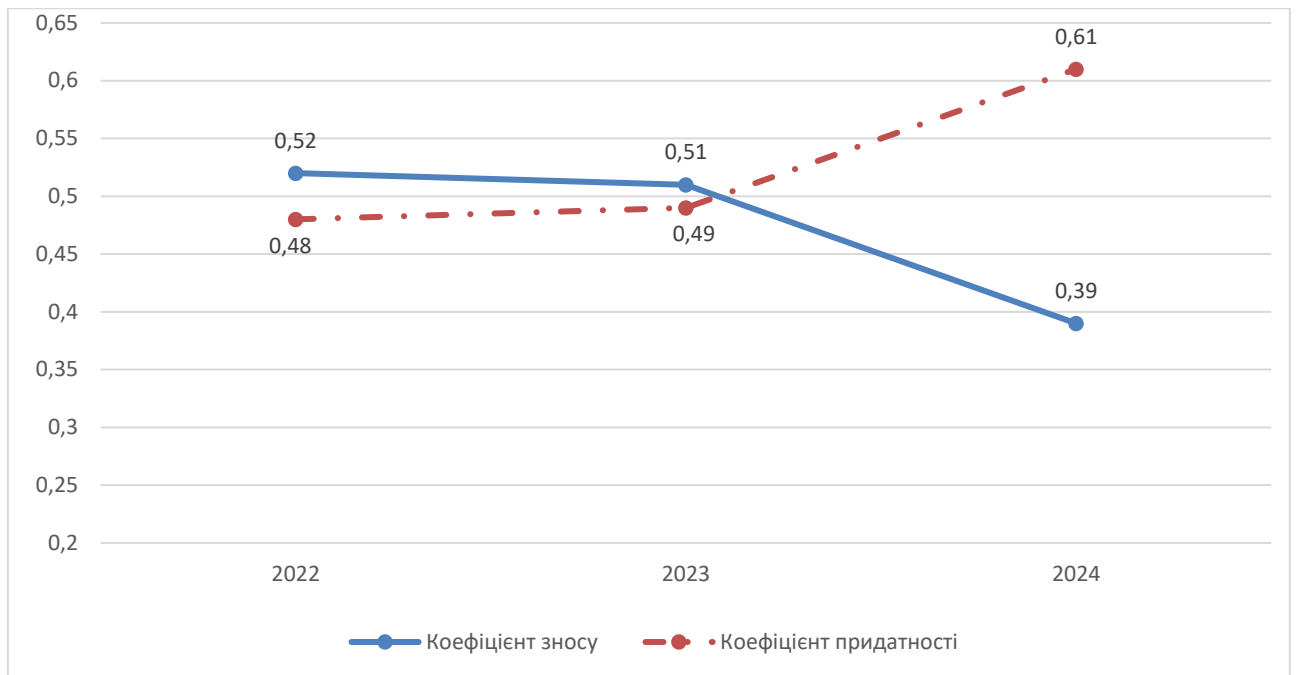

Рисунок 3.1 – Динаміка коефіцієнтів зносу та придатності за 2022-2024 роки

Джерело: наведено автором на основі фінансової звітності підприємства.

На другому графіку видно, що коефіцієнт оновлення у 2022 році досяг максимуму (0,49) завдяки активним інвестиціям у рухомий склад і матеріально-технічну базу, після чого у 2023–2024 роках показник стабілізувався на рівні 0,29. Коефіцієнт вибуття мав хвилеподібну тенденцію: у 2023 році зафіксовано підвищення до 0,15 через списання застарілих одиниць транспорту, але у 2024 році значення знизилось до 0,10, що свідчить про завершення активної фази вибуття.

Рисунок 3.2 – Динаміка коефіцієнтів оновлення та вибуття за 2022–2024 роки

Джерело: наведено автором на основі фінансової звітності підприємства.

У цілому графічні дані підтверджують, що ХКП «Електротранс» ефективно управляє процесами оновлення та експлуатації основних засобів, підтримуючи їх у працездатному стані й поступово підвищуючи технічний рівень виробничих потужностей.

Разом з тим є певні питання, які потребують покращення. Наприклад модернізація технічної бази є необхідністю, адже застаріле обладнання та транспортні засоби створюють значні перешкоди для ефективної роботи. Це впливає на організаційну структуру, оскільки підвищує навантаження на відділи технічного контролю, служби рухомого складу та інженерні служби, які змушені більше часу приділяти ремонту та обслуговуванню замість впровадження інновацій та виконання інших завдань для розвитку підприємства. Водночас така ситуація ускладнює реалізацію стратегічного та поточного планування, оскільки ресурси підприємства спрямовуються на підтримку функціонування, а не на розвиток. Удосконалення технічної бази сприятиме покращенню систем

контролю, зокрема виробничого, за рахунок зменшення кількості поломок і підвищення безпеки пасажирів.

Важливим стримувальним фактором є зростання собівартості надання транспортних послуг, що пов'язано з підвищенням вартості енергоносіїв, пального, запасних частин та матеріалів для ремонту. Унаслідок цього підприємство вимушено спрямовує значну частку коштів на покриття поточних витрат, а не на інвестування у покращення інфраструктури та рухомого складу. Залежність від бюджетної підтримки залишається суттєвою: дотації з місцевого бюджету частково компенсують збитки від перевезення пасажирів, але їх недостатньо для реалізації великих інвестиційних проєктів. Отже, ХКП «Електротранс» потребує оптимізації управління фінансами, спрямованої на розширення можливостей для оновлення основних фондів.

Покращення фінансового забезпечення відтворювальних процесів підприємства повинно ґрунтуватися на комплексному підході. Одним із першочергових напрямів є вдосконалення структури фінансових ресурсів через підвищення ефективності роботи підприємства та зменшення непродуктивних витрат. Раціональне використання амортизаційних відрахувань, оптимізація витрат на ремонт і технічне обслуговування, впровадження сучасних систем контролю за витратами електроенергії та пального дозволять збільшити обсяг внутрішніх інвестиційних ресурсів. Застосування прискореної амортизації для активної частини основних засобів дає можливість швидше накопичувати кошти для оновлення рухомого складу.

Значний потенціал для забезпечення відтворення основних фондів має розширення залучених джерел фінансування, що є одним із ключових напрямів удосконалення фінансово-економічного механізму підприємства. В умовах обмеженості власних ресурсів підприємства міського електротранспорту потребують альтернативних інструментів залучення капіталу, які дозволяють оновлювати рухомий склад та інфраструктуру без суттєвого одноразового фінансового навантаження.

Одним із найбільш перспективних інструментів у сучасних умовах є фінансовий та оперативний лізинг. Його застосування дозволяє підприємству отримувати нові транспортні засоби без необхідності повної передоплати, розподіляючи витрати на тривалий період. Такий підхід дає змогу підтримувати стабільність грошових потоків, уникати різких навантажень на бюджет та більш гнучко здійснювати планування інвестицій. Лізингові програми особливо актуальні для підприємств сфери громадського транспорту, оскільки вони дозволяють проводити системне та планове оновлення автобусного або тролейбусного парку, поступово замінюючи зношену техніку новими, енергоефективними одиницями.

Практика багатьох українських міст, таких як Львів, Вінниця, Чернівці, Харків та Дніпро, демонструє високу результативність використання лізингу в процесі модернізації системи громадського транспорту. Застосування цього механізму дозволило значно прискорити темпи оновлення тролейбусного та автобусного парку, зменшити експлуатаційні витрати, підвищити рівень комфорту та безпеки пасажирських перевезень. Підприємства отримали можливість використовувати сучасну техніку вже в перший рік укладання договору, сплачуючи її вартість рівномірними платежами протягом кількох років, що є набагато доступнішим варіантом у порівнянні з одноразовою купівлею.

Окрім лізингових механізмів, важливе значення мають кредитні ресурси державних та міжнародних фінансових установ. В останні роки активну участь у фінансуванні проєктів міського транспорту в Україні беруть такі організації, як Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) та Європейський інвестиційний банк (ЄІБ). Вони пропонують довгострокові кредити під низькі відсоткові ставки та з відстрочкою платежів, що робить такі позики доступними навіть для комунальних підприємств із обмеженим власним фінансовим потенціалом.

Крім того, участь у міжнародних програмах підтримки дозволяє підприємствам отримувати фінансову допомогу у вигляді грантів, технічної

допомоги, консультацій та навчальних програм, що підвищує ефективність реалізації інвестиційних проєктів. Наявність успішно реалізованих проєктів у інших містах слугує позитивним прикладом і підвищує шанси на залучення фінансування для нових ініціатив.

Ще одним важливим напрямом забезпечення відтворення основних фондів є активне використання міжнародних грантових програм. Гранти є надзвичайно привабливим джерелом фінансування, оскільки передбачають безповоротне отримання коштів, що дає змогу значно зменшити фінансове навантаження на підприємство та місцевий бюджет. У сучасних умовах особливої актуальності набувають грантові ініціативи, які підтримують розвиток сталого міського транспорту, екологічних рішень, цифровізації транспортних процесів та покращення міської мобільності.

Серед таких програм можна виокремити ініціативи Європейського Союзу, Програми розвитку ООН (ПРООН), USAID, Фонду Східної Європи та інших організацій, що надають фінансову підтримку для реалізації проєктів, спрямованих на підвищення енергоефективності, модернізацію рухомого складу, впровадження електротранспорту нових поколінь, встановлення зарядної інфраструктури та впровадження інтелектуальних систем керування перевезеннями. Участь у таких проєктах дозволяє підприємству не лише отримати кошти на оновлення техніки, а й інтегруватися у загальноєвропейські ініціативи у сфері сталого розвитку.

Поряд із грантами дедалі більшого значення набувають інноваційні моделі фінансування, серед яких особливо перспективними є енергосервісні контракти (ESCO-контракти). Цей механізм передбачає, що підприємство може здійснювати модернізацію систем освітлення, електропостачання, тягового обладнання або інших енергоємних компонентів без початкових капіталовкладень. Енергосервісна компанія бере на себе фінансування, встановлення обладнання, його налаштування та технічний супровід. Натомість підприємство поступово розраховується з інвестором за рахунок отриманої

економії енергоресурсів, що робить модель економічно привабливою, особливо в умовах зростання тарифів на електроенергію.

Практичний досвід застосування ESCO-контрактів в Україні показує, що вони дозволяють досягти скорочення енергоспоживання на 20–60%, залежно від обсягів модернізації. Для підприємств міського електротранспорту це відкриває можливості комплексної оптимізації енергетичної інфраструктури, зниження експлуатаційних витрат та підвищення надійності електропостачання. Запровадження таких механізмів може стати важливою складовою стратегії оновлення основних фондів ХКП «Електротранс», дозволяючи спрямувати вивільнені кошти на модернізацію рухомого складу та інші інвестиційні потреби.

Розвиток державно-приватного партнерства може стати дієвим механізмом оновлення транспортної інфраструктури. Партнерські моделі дозволяють залучати приватні компанії до модернізації контактної мережі, ремонту шляхових ділянок, реконструкції депо та закупівлі рухомого складу. Участь приватного капіталу забезпечує довгострокові інвестиції, а місто отримує оновлену інфраструктуру з мінімальним бюджетним навантаженням.

Реалізація цих заходів здатна забезпечити істотний економічний ефект. Оновлення рухомого складу зменшить витрати на ремонт і технічне обслуговування, підвищить надійність та регулярність транспортних послуг. Модернізація інфраструктури сприятиме зниженню аварійності та втрат електроенергії. Запровадження альтернативних фінансових механізмів розширить інвестиційні можливості підприємства та дозволить підвищити коефіцієнти оновлення і придатності основних засобів. У довгостроковій перспективі це сприятиме зростанню продуктивності праці, підвищенню якості транспортних послуг та створенню умов для сталого розвитку міської транспортної системи.

Загалом удосконалення управління джерелами фінансування відтворення основних фондів ХКП «Електротранс» має базуватися на поєднанні внутрішніх резервів підприємства, інструментів муніципального фінансування, міжнародної інвестиційної підтримки та інноваційних фінансових моделей. Комплексна

реалізація таких заходів дозволить суттєво оновити технічну базу підприємства, забезпечити якісні транспортні послуги для населення та підвищити фінансову стійкість комунального транспорту в умовах сучасних викликів.

Водночас результати оцінки фінансово-господарської діяльності ХКП «Електротранс» свідчать, що окрім проблем, пов'язаних із забезпеченням фінансування відтворення основних фондів, підприємство стикається і з ширшим колом організаційно-економічних обмежень, які безпосередньо впливають на його інвестиційну спроможність та ефективність використання ресурсів. Тому удосконалення механізмів фінансування має розглядатися у комплексі з підвищенням результативності поточної діяльності підприємства, оптимізацією витрат та покращенням структури доходів. Саме такий підхід забезпечує взаємозв'язок між підвищенням операційної ефективності та можливістю спрямовувати додаткові ресурси на оновлення матеріально-технічної бази.

Насамперед доцільним є оптимізація структури доходів і витрат. Збільшення доходної частини можливе шляхом розширення спектра додаткових послуг, таких як перевезення за спеціальними замовленнями, розміщення реклами на транспорті, надання технічних послуг стороннім організаціям. Паралельно важливо впровадити сучасні електронні платіжні системи для контролю виручки та зниження ризику фінансових втрат. У частині витрат особливу увагу необхідно приділити енергоефективності, оптимізації маршрутів руху та скороченню непродуктивних витрат. Це дозволить зменшити собівартість перевезень і підвищити прибутковість діяльності підприємства[4, с.47].

Важливим напрямом удосконалення є модернізація та технічне оновлення основних засобів. Значна частка зношених тролейбусів і автобусів негативно впливає на якість транспортних послуг і потребує поступової заміни. Доцільно розробити інвестиційну програму оновлення рухомого складу, яка передбачатиме закупівлю нових енергоощадних транспортних засобів, модернізацію тягових підстанцій та ремонтних потужностей. Для фінансування

таких проектів можливо залучати кошти місцевого бюджету, державні програми співфінансування, гранти міжнародних організацій або інвестиційні ресурси у формі лізингу.

Підвищення ефективності управління фінансовими потоками також має велике значення для забезпечення стабільної роботи підприємства. Необхідно вдосконалити планування і контроль за використанням коштів, запровадити систему бюджетування та фінансового моніторингу, посилити контроль за дебіторською і кредиторською заборгованістю. Впровадження автоматизованої системи управлінського обліку на базі сучасних програм (наприклад, BAS ERP) забезпечить своєчасне отримання достовірних даних, прискорить прийняття управлінських рішень і знизить ризики фінансових помилок[1, с.467].

Суттєвим резервом підвищення ефективності діяльності є вдосконалення кадрової політики та мотивації персоналу. Працівники є основою функціонування транспортної системи, тому необхідно підвищувати рівень їх професійної підготовки, створювати умови для кар'єрного зростання та впроваджувати систему преміювання за результатами роботи. Ефективна система мотивації, побудована на принципах справедливості та прозорості, сприятиме підвищенню продуктивності праці, зменшенню плинності кадрів і формуванню корпоративної культури відповідальності.

У сучасних умовах зростання вартості матеріальних ресурсів, електроенергії та паливно-мастильних матеріалів, а також підвищених вимог до якості транспортних послуг, особливої актуальності набуває пошук ефективних механізмів забезпечення стабільного фінансування відтворення основних фондів ХКП «Електротранс». Аналіз фінансово-господарської діяльності підприємства свідчить про зростаюче навантаження на бюджет громади та недостатність власних ресурсів для оновлення рухомого складу та модернізації інфраструктури. У зв'язку з цим підприємству необхідно впроваджувати комплекс заходів, спрямованих на підвищення фінансової стійкості та формування додаткових джерел відтворення основних засобів.

Наступним з дієвих напрямів є перегляд тарифної політики. На сьогодні тариф на проїзд не покриває фактичної собівартості перевезення одного пасажера, що спричиняє зростання збитків підприємства та збільшує потребу у дотаціях з міського бюджету. Поетапне підвищення вартості проїзду до економічно обгрунтованого рівня дозволить збільшити частку власних доходів і забезпечити можливість фінансування хоча б частини відтворювальних потреб. Водночас така зміна має супроводжуватися соціально орієнтованою політикою щодо пільгових категорій населення та впровадженням компенсаційних механізмів.

Для зменшення навантаження на витратну частину доцільним є оптимізація витрат на електроенергію, яка для електротранспорту є ключовою статтею витрат. Підприємство може ініціювати укладення довгострокових контрактів з постачальниками електроенергії за фіксованими або індексованими тарифами, використання нічних тарифів та впровадження систем енергоменеджменту. Окремим напрямом є встановлення систем рекуперації енергії на нових тролейбусах та модернізація тягових підстанцій, що дозволить скоротити споживання електроенергії на 10-15%.

З огляду на значний фінансовий тиск, який формують пільгові перевезення, доцільно розглянути встановлення ліміту поїздок для окремих пільгових категорій пасажирів. Такий підхід є поширеним у європейських муніципалітетах і дозволяє збалансувати соціальні гарантії з можливостями бюджету громади. Впровадження індивідуальних транспортних карток дозволить контролювати реальні обсяги користування транспортом та зменшити обсяг безпідставних компенсацій, які сьогодні призводять до фінансових втрат підприємства.

Ще варіантом для підвищення фінансової спроможності ХКП «Електротранс» є диверсифікація транспортних послуг та активне використання автобусного парку для виконання додаткових комерційних перевезень. Таких як договірні перевезення організованих груп населення це можуть бути поїздки школярів на навчальні заходи, спортивних команд, учасників культурних подій,

колективів підприємств. Такі поїздки оплачуються за ринковими розцінками, що забезпечує покриття витрат і формування прибутку. Перевезення працівників приватних компаній за контрактом (корпоративний транспорт), наразі багато підприємств замовляють транспорт для підвезення персоналу. Укладання довгострокових договорів забезпечить ХКП «Електротранс» гарантований щомісячний дохід і більш рівномірне завантаження автобусів. Обслуговування масових заходів та муніципальних подій, підприємство може забезпечувати транспорт під час проведення фестивалів, виставок, ярмарок, виборів, спортивних подій тощо. У таких випадках транспорт фінансується з окремих бюджетних програм або організаторами заходів. Укладення спеціальних контрактів на транспортне обслуговування може стати стабільним джерелом надходжень, яке не залежить від регульованих тарифів та зростання собівартості міських маршрутів.

У цілому запропоновані напрями вдосконалення фінансово-економічної діяльності ХКП «Електротранс» спрямовані на підвищення ефективності використання ресурсів, покращення фінансових результатів, забезпечення стабільності функціонування та зміцнення позицій підприємства на ринку транспортних послуг. Реалізація цих заходів сприятиме досягненню розвитку підприємства та підвищенню якості транспортного обслуговування населення.

ВИСНОВКИ

У ході виконання кваліфікаційної роботи було комплексно досліджено теоретичні, аналітичні та практичні аспекти управління джерелами фінансування відтворення основних фондів, а також визначено перспективні напрями удосконалення цих процесів на прикладі ХКП «Електротранс». Проведене дослідження дозволило сформулювати цілісне уявлення про сучасний стан матеріально-технічної бази підприємств транспортної галузі, вплив фінансових механізмів на їхню інвестиційну активність та перспективи модернізації рухомого складу і виробничої інфраструктури.

У першому розділі магістерської роботи систематизовано теоретичні засади формування, структури та відтворення основних фондів підприємств, що дало змогу ґрунтовно розкрити економічну сутність цих активів та їх значення у забезпеченні безперервності виробничо-технологічного процесу. Основні фонди розглянуто як ключову складову матеріально-технічного потенціалу, від рівня якого залежить продуктивність, енергоефективність та якість послуг, що надає підприємство. Узагальнено сучасні класифікаційні підходи до групування основних засобів, визначено їхні функціональні характеристики та роль у процесах виробництва й управління.

Значну увагу приділено методам оцінки основних фондів, що є підґрунтям для ухвалення управлінських рішень щодо їх оновлення та модернізації. Розглянуто вартісні характеристики активів, що формують базу для розрахунку амортизації, визначення фінансових результатів та планування капітальних інвестицій. Проаналізовано методи нарахування амортизації, їх вплив на структуру витрат і можливості відтворення, а також особливості застосування різних амортизаційних підходів у сфері комунального транспорту.

Також у розділі систематизовано сучасні інструменти фінансування оновлення основних засобів, які набувають популярності у світовій та національній практиці. До них віднесено програми міжнародної технічної

допомоги, грантові механізми, кредити ЄБРР та ЄІБ, енергосервісні контракти (ESCO) й фінансовий лізинг для придбання транспорту та обладнання. Зазначено, що їх використання відкриває для комунальних підприємств можливість залучення недорогих інвестиційних ресурсів, підвищення енергоефективності, зниження експлуатаційних витрат та оновлення матеріально-технічної бази.

У другому розділі проведено аналіз стану основних фондів в Україні у 2022-2024 роках. Встановлено, що в період воєнних дій відбувається нерівномірність відтворювальних процесів, зростає ступінь фізичного та морального зносу активів, а оновлення матеріальної бази залежить від державної підтримки, доступу до зовнішнього фінансування та інвестиційної спроможності окремих видів економічної діяльності. Аналіз залишкової вартості, надходження матеріальних активів та ступеня їх зносу підтвердив, що економіка України потребує системного оновлення основних фондів, а транспортна галузь у тому числі, міський електротранспорт є однією з найбільш капіталомістких та вразливих.

Окрему увагу приділено аналізу фінансово-господарської діяльності ХКП «Електротранс» за 2022-2024 роки, що дало змогу комплексно оцінити стан матеріально-технічної бази підприємства, ефективність використання основних фондів, динаміку доходів і витрат, фінансових результатів та структуру джерел формування активів. Отримані результати свідчать про наявність як позитивних тенденцій розвитку, так і системних проблем, що потребують подальшого управлінського втручання.

Фінансові результати свідчать, що у 2022-2023 роках підприємство працювало зі збитками, які були зумовлені стрімким зростанням собівартості перевезень, підвищенням вартості електроенергії, зростанням витрат на технічне обслуговування та ремонти рухомого складу. Лише у 2024 році спостерігається часткове вирівнювання ситуації та отримання невеликого прибутку, що пояснюється підвищенням продуктивності, оптимізацією окремих статей витрат та збільшенням надходжень від міського бюджету. Водночас динаміка тарифів,

компенсацій та загальної структури доходів свідчить про критичну залежність підприємства від бюджетного фінансування, частка якого становить понад 80%.

Оцінка рентабельності перевезень показала, що підприємство у більшості років працює в зоні негативної рентабельності, тобто собівартість перевищує дохід від перевезень. Це підтверджує невідповідність чинного тарифу фактичним витратам та необхідність удосконалення механізму тарифоутворення.

У третьому розділі магістерської роботи визначено та обґрунтовано напрями удосконалення управління джерелами фінансування відтворення основних фондів ХКП «Електротранс», що спрямовані на забезпечення сталого функціонування та модернізаційного розвитку підприємства. На основі аналізу його фінансового стану, структури витрат та інвестиційних потреб запропоновано комплекс заходів, які охоплюють як внутрішні механізми оптимізації, так і зовнішні інструменти залучення ресурсів.

Першочерговими напрямками визначено удосконалення тарифної політики, що має забезпечити поступове наближення тарифів до економічно обґрунтованого рівня з урахуванням соціальних зобов'язань підприємства. Запропоновано впровадити диференційовані тарифи, систему абонементів, встановлення ліміту кількості безоплатних поїздок для окремих категорій громадян, що дозволить скоротити нерентабельність перевезень. Не менш важливим є підвищення ефективності закупівель електроенергії шляхом переходу на довгострокові контракти з фіксованою ціною та участь у програмах енергоефективності.

Розглянуто перспективи розвитку додаткових джерел доходу: розширення видів договірних перевезень автобусами та тролейбусами, укладання комерційних контрактів на нерегулярні перевезення, співпраця з приватними компаніями, розміщення реклами та надання інших супутніх послуг. Такі напрями дають змогу збільшити позатарифні надходження та частково компенсувати операційні витрати.

Значну увагу приділено залученим джерелам фінансування. Запропоновано активніше використовувати механізм фінансового лізингу, який дозволяє рівномірно розподіляти витрати на оновлення рухомого складу без суттєвого навантаження на бюджет підприємства. Додатковими можливостями є грантові ресурси міжнародних організацій, програми кредитування від ЄБРР та ЄІБ, партнерські інфраструктурні проєкти, а також енергосервісні контракти для модернізації електрогосподарства.

Удосконалення внутрішніх процесів передбачає впровадження цифрових систем управління транспортом, моніторинг технічного стану рухомого складу, оптимізацію маршрутних мереж, підвищення якості технічного обслуговування та логістики. Це сприятиме зниженню простоїв, витрат паливно-енергетичних ресурсів та підвищенню ефективності використання основних фондів.

Узагальнюючи результати дослідження, можна стверджувати, що забезпечення ефективного фінансування відтворення основних фондів є ключовим чинником стабільного функціонування та розвитку ХКП «Електротранс». Реалізація запропонованих заходів сприятиме підвищенню інвестиційної спроможності підприємства, модернізації рухомого складу, поліпшенню якості пасажирських перевезень, а також забезпечить сталий розвиток міського транспорту в умовах сучасних економічних викликів.

Результати роботи можуть бути використані в практичній діяльності підприємства, у процесі підготовки управлінських рішень, а також у подальших наукових дослідженнях, присвячених питанням інвестиційного забезпечення та модернізації комунальної транспортної інфраструктури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.

1. Бержанір І. А Фінансове забезпечення відтворення основних засобів підприємства [Електронний ресурс] /І.А.Бержанір, О. П.Кірдан, Н.О.Станіславчук // Економічні горизонти. – 2018. – № 4(7). – С. 49-56. – Режим доступу: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.4\(7\).2018.161721](https://doi.org/10.31499/2616-5236.4(7).2018.161721) (дата звернення: 01.12.2025)
2. Бойчик І.М. Економіка підприємства: підручник/ І.М. Бойчик Кондор. – 2016. – 378с.
3. Бутинець Ф. Ф, Балабанова І. В. Економіка підприємства: навч. посіб. Центр навчальної літератури Київ – 2020. – 480 с.
4. Венгер Н. Методичні підходи до аналізу фінансових результатів діяльності підприємства. [Електронний ресурс] / Н.О.Венгер, Є.М.Гнатенко. // Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. – 2016. – № 1 (6). – С. 42-46. – Режим доступу: <http://mdu.edu.ua/wpcontent/uploads/Economic-visnik-6-2016-10.pdf>. (дата звернення: 29.11.2025).
5. Господарський кодекс України – від 16.01.2003р. – № 436-IV. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 01.12.2025).
6. Гетьман О.О., Шаповал В.М. Економіка підприємства: навч. посіб. Київ Центр учбової літератури, – 2010. – 490 с.
7. Гуменюк С. І. Відтворення основних засобів як чинник розвитку виробничо–технічного потенціалу промислового підприємства [Електронний ресурс] / С. І. Гуменюк // Європейські перспективи – 2014. – № 5. – С. 74-81 – Режим доступу:http://nbuv.gov.ua/UJRN/evpe_2014_5_16. (дата звернення: 28.11.2025).
8. Грабовецький Б. Є. Економічний аналіз: навч. посіб. Вінниця ВНТУ – 2013. – 86 с.

9. Гречко С.М. Джерела фінансування відтворення основних засобів [Електронний ресурс] / С.М. Гречко // Збірник тез Десятої Всеукраїнської наукової Інтернетконференції ЖДТУ. – 2012. – С. 163 – 167 – Режим доступу: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u210/zbirnik_konf._26.11.21.pdf (дата звернення: 02.12.2025).

10. Довгань Л. Є., Каракай Ю. В., Артеменко Л. П. Стратегічне управління: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, – 2011. – 440 с.

11. Журавльова І. В. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. Харків ХНЕУ ім. С. Кузнеця. – 2017. – 80 с.

12. Заєць М. Шляхи удосконалення системи управління підприємством [Електронний ресурс] / М. Заєць, Т.В.Потапчук, Н.В.Василишина // Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. – 2024. – № 2 – С. 45-48
Режим доступу: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/52_2024ua/29.pdf
(дата звернення: 29.11.2025).

13. Закон України «Про транспорт» – від 10.11.1994р. – № 232/94-ВР. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/232/94-%D0%B2%D1%80#Text>. (дата звернення: 30.11.2025).

14. Закон України про місцеве самоврядування в Україні – від 21.05.1997 р – №280/97-ВР – [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>. (дата звернення: 03.12.2025).

15. Закон України «Про фінансовий лізинг» – від 04.02.2021 р. – №1201-ІХ – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1201-20>. (дата звернення: 01.12.2025).

16. Іванілов О.С. Економіка підприємства: підруч. – Київ – Центр учбової літератури – 2009р. – 728 с.

17. Іващенко І. М. Визначення справедливої вартості при перевірці необоротних активів на зменшення. [Електронний ресурс]. / О.С.Іващенко // Науковий вісник Херсонського державного університету – 2015. – № 13. – С.

142-145. – Режим доступу: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_13/120.pdf. (дата звернення: 01.12.2025).

18. Кравченко В. Ліквідність та коефіцієнти ліквідності: навч. посіб. Київ КНУ – 2023. – 148 с.

19. Крючко Л. Оцінка фінансового стану підприємства – сутність та необхідність [Електронний ресурс] / Л.С. Крючко, Г.М.Шамота, Л. Г. Богуш // Ефективна економіка. – 2012. – №12. – С. 57-59. Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1613> (дата звернення: 29.11.2025).

20. Кулакова С. Ю., Кордубан А. С. Теоретичні основи відтворення основних фондів підприємства у сучасних умовах. [Електронний ресурс] / С. Ю. Кулакова, А. А. Пилипенко, В. О. Філімонова // Ефективна економіка. – 2015. – № 6. – С.54-61 Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4134> (дата звернення: 08.12.2025).

21. Кішкіна В. Оцінка фінансового стану як важливий елемент управління господарською діяльністю підприємства / В. Кішкіна, Ю. Яценко, О. Жукова // Подільський науковий вісник. – 2021. – №1 (17). – С. 48-50.

22. Любар О. О. Особливості формування джерел оновлення основних засобів підприємства. [Електронний ресурс] / О.О.Любар // Ефективна економіка. Вінницький національний аграрний університет, м. Вінниця. – 2019. – С. 24-30. Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe (дата звернення: 08.12.2025).

23. Макаровська Т.П. Практикум з економіки підприємства: навч. посібник МАУП, – 2007. – 184 с.

24. Мала Я.С. Організація обліку і контролю основних засобів з метою підвищення ефективності їх використання на підприємства: навч. посібник Дніпровський державний аграрно-економічний університет Дніпро, – 2021. – 189 с.

25. Муцунська Г.Л. Методи оцінки основних засобів: навч. посібник Дніпровський державний аграрно-економічний університет Дніпро. – 2013. – 120 с.

26. Найда А. В., Чигіна Х. С. Науково-методичні аспекти аналізу основних засобів: / А.В.Найда // Bulletin of the Black Sea Littoral. – 2022. – № 3. – Режим доступу: <https://ebbsl.com.ua/index.php/visnuk/article/view/37> (дата звернення: 05.12.2025).

27. Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 "Основні засоби" – №z0288-00 – від 27.04.2000 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text>. (дата звернення: 05.12.2025).

28. Онищенко В. Первісна вартість основних засобів: навч. посібник МАУП, – 2007. – 184 с.

29. Офіційний сайт ХКП «Електротранс». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://hkpeltrans.com.ua/>. (дата звернення: 30.11.2025).

30. Податковий кодекс України – №2755-VI – від 23.12.2010р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>. (дата звернення: 01.12.2025).

31. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» – №27/4248 – від 19.01.2000р. [Електронний ресурс]. (зі змінами). Міністерство фінансів України – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text>. (дата звернення: 30.11.2025).

32. Пономаренко І. М. Сутність відтворення основних засобів підприємства. [Електронний ресурс]. Житомирський державний технологічний університет, – 2016. – Режим доступу: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/01/163-1.pdf> (дата звернення: 30.11.2025).

33. Публічний звіт Державної служби статистики України за 2022 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ9_u.htm (дата звернення: 25.11.2025).

34. Публічний звіт Державної служби статистики України за 2023 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ9_u.htm (дата звернення: 25.11.2025).

35. Публічний звіт Державної служби статистики України за 2024 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ9_u.htm (дата звернення: 25.11.2025).

36. Сазонов Р. В. Інноваційне відтворення основних фондів підприємств України [Електронний ресурс] / Р. В. Сазонов, О. В. Ширко, Т. М. Шпунт // Економічні науки. Серія : Облік і фінанси . – 2014. – Вип. 11(2). – С. 322-329. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/jpdf/ecnof_2014_11\(2\)_46.pdf](http://nbuv.gov.ua/jpdf/ecnof_2014_11(2)_46.pdf) (дата звернення: 29.11.2025).

37. Соляник Л. Г., Штефан Н. М. Моделювання фінансового забезпечення відтворення основного капіталу підприємств / Л.Г.Соляник, Н.М.Штефан //Економічний вісник Дніпровської політехніки Підприємництво та економіка підприємства. Дніпро – 2022. – 288 с.

38. Сороківська М. В., Андрейків Т. Я. Фінанси підприємств: навч. посіб. Львів : Видавництво Львівської комерційної академії, – 2015. – 288 с.

39. Статут Хмельницького комунального підприємства «Електротранс» [Електронний ресурс] (нова редакція від 11.10.2025р.). – Режим доступу: https://khm.gov.ua/sites/default/files/KP/statut_regystracyya_04_2018.pdf. (дата звернення: 20.11.2025).

40. Чепка В. Фінансовий стан підприємства: теоретичні основи [Електронний ресурс] / В. Чепка, І. Свідерська, Ю. Гавриленко // Інвестиції : практика та досвід. – 2020. – №19-20. – С. 96- 102. Режим доступу: <https://www.investplan.com.ua/?op=1&z=7182&i=14> (дата звернення: 27.11.2025).

41. Шваб Л.І. Економіка підприємства: навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів / Шваб Л.І. – 2-е вид. – Київ – Каравела – 2005. – 568 с.

42. Щирська О.В. Відтворення і новий підхід до амортизації основних засобів [Електронний ресурс] / О.В.Щирська, В.В. Баліцька, Л.О. Денисенко //Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 5. – С. 298–312. – Режим

доступу:http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ape_2012_5_38.pdf. (дата звернення: 27.11.2025).

43. Юрчишена Л. В. Аналіз ефективності використання основних засобів на підприємстві. [Електронний ресурс] / Л.В. Юрчишена, С.М. Волинець // Ефективна економіка. – 2011. – № 8. – С.664-668. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=668>. (дата звернення: 29.11.2025).

44. Яшан Ю.В. Напрямки підвищення ефективності відтворення і використання основних засобів [Електронний ресурс] / Ю.В. Яшан, Т.Г. Бень, Д.П. Богиня // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. – 2012. – №22. – С.24-28. – Режим доступу: https://economics.kntu.kr.ua/data/2012_22_2.pdf. (дата звернення: 29.11.2025).

45. Demski, J.S., Lin, H., and Sappington, D.E., Asset revaluation regulation with multiple information sources. *The Accounting Review*, – 2008 – 83, – PP. 869-891.

ДОДАТКИ